

CAPUT VIGESIMUM OCTAVUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Agguit arrogantiam regis Tyri, quod hominem se esse oblitus, Deus esse voluerit: *inde, vers. 12, assumit super eum lamentum*: Tu signaculum similitudinis, etc., in deliciis paradisi Dei fuisti. Tu cherub extensus, etc., in medio lapidum ignitorum ambulasti, et peccasti, et ejeci te de monte Dei. *Secundo, vers. 21, Sidoni idem excidium tentat. Denique, vers. 25, ea adverso Israeli reditum e captivitate, et felicitatem promittit* (1).

1. Et factus est sermo Domini ad me, dicens: 2. Fili hominis, die principi Tyri: Hæc dicit Dominus Deus: Eo quod elevatum est cor tuum, et dixisti: Deus ego sum. *et in cathedra Dei sedi in corde maris*: cum sis homo, et non Deus, et dedisti cor tuum *et cæcavit cor Dei*. 3. Ecce sapientior es tu Daniele: omne secretum non est absconditum a te. 4. In sapientia et prudentia tua fecisti tibi fortitudinem: et acquisisti aurum et argentum in thesauris tuis. 5. In multitudine sapientiæ tuæ, et in negotiatione tua multiplicasti tibi fortitudinem, et elevatum est cor tuum in robore tuo. 6. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Eo quod elevatum est cor tuum quasi cor Dei: 7. idcirco ecce ego adducam super te alienos robustissimos gentium: et nudabunt gladios suos super pulchritudinem sapientiæ tuæ, et pollutent decorem tuum. 8. Interficiant, et detrahent te: et morieris in interitu occisorum in corde maris. 9. Numquid dicens loqueris: Deus ego sum, coram interficientibus te: cum sis homo, et non Deus, in manu occidentium te. 10. Morte incircumcisorum morieris in manu alienorum: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus. 11. Et factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis, leva planctum super regem Tyri: 12. et dices ei: Hæc dicit Dominus Deus: Tu signaculum similitudinis, plenus sapientiæ, et perfectus decore, 13. in deliciis paradisi Dei fuisti: omnis lapis pretiosus operimentum tuum: sardius, topazius, et jaspis, chrysolithus, et onyx, et beryllus, sapphirus, et carbunculus, et smaragdus: aurum opus decoris tui: et foramina tua in die, qua conditus es, præparata sunt. 14. Tu cherub extensus, et protegens, et posui te in monte sancto Dei, in medio lapidum ignitorum ambulasti. 15. Perfectus in visis tuis a die conditionis tuæ, donec inventa est iniquitas in te. 16. In multitudine negotiationis tuæ repleta sunt interiora tua iniquitate, et peccasti: et ejeci te de monte Dei, et perdidisti te, o cherub protegens, de medio lapidum ignitorum. 17. Et elevatum est cor tuum in decore tuo: perdidisti sapientiam tuam in decore tuo, in terram projecisti te: ante faciem regum dedi te ut cernerent te. 18. In multitudine iniquitatum tuarum, et iniquitate negotiationis tuæ polluisti sanctificationem tuam: producam ergo ignem de medio tui, qui comedat te, et dabo te in cinerem super terram in conspectu omnium videntium te. 19. Omnes qui viderint te in genibus, obstupescunt super te: nihili factus es, et non eris in perpetuum. 20. Et factus est sermo Domini ad me, dicens: 21. Fili hominis, pone faciem tuam contra Sidonem: et prophetabis de ea. 22. et dices: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te Sidonem, et glorificabor

(1) Præcedenti capite contra Tyrum civitatem egit, nunc in tertio hoc oraculo sermone contra Tyri regem vaticinium convertit. Porro in *prima* hujus vaticinii parte, *Primo*, hujus principis superbiam sese immodice effluentis exagitat, 1-5; *secundo*, penam hanc superbiam, incursurum hostium, et illato excidio castigaturam indicit, 6-8; *tertio*, irridet fastum, et iteratam mortis denunciationem vaticinatur, 9, 10.

In *secunda* parte, *primo*, recenset modo amplificative *medicia* illustria et singularia, regi Tyriorum a Deo

præstita, 12-15; *secundo*, exhibet tum scelera commissa, tum penas respondentem, 16, 17; *tertio*, addit extremam cladem et stupendum ab omnibus interitum, 18-19. In *tertia* parte, adversus Sidonem, *primo*, injungit Tyri phæte legatio, 20-21; *secundo*, committitur vaticinium de excisione eorumdem per pestem et gradium secutura, ad manifestandam Dei sanctitatem, et tolerationem divinum consilium de restituendo in patriam Israel, ad inimicorum confusionem, 22, 23.

in medio tui: et scient quia ego Dominus, cum fecero in ea judicia, et sanctificatus fuero in ea. 23. Et immittam ei pestilentiam, et sanguinem in plateis ejus: et corruent interfecti in medio ejus gladio per circuitum: et scient quia ego Dominus. 24. Et non erit ultra domui Israel offendiculum amaritudinis, et spina dolorem inferens undique per circuitum eorum, qui adversantur eis: et scient quia ego Dominus Deus. 25. Hæc dicit Dominus Deus: Quando congregavero domum Israel de populis, in quibus dispersi sunt, sanctificabor in eis coram gentibus: et habitabunt in terra sua, quam dedi servo meo Jacob. 26. Et habitabunt in ea securi: et ædificabunt domos, et plantabunt vineas, et habitabunt confidenter, cum fecero judicia in omnibus qui adversantur eis per circuitum: et scient quia ego Dominus Deus eorum.

2. DIE PRINCIPI TYRI, — id est diabolo, aiant S. Hieronymus, epistol. 140 ad Damasum; S. Augustinus, lib. XI De Civit. xv; Origenes, Isidorus, De Summo bono, cap. xii, et Beda, lib. Quæst. Quæst. IX De Angelis; Ambrosius, lib. De Paradis. rap. ii; Tertullianus, lib. II Contra Marcionem, cap. x.

Secundo, Polychronius principem hunc vult esse ipsum regem Tyri, qui superavit maxime hoc nomine, quod a Nabuchodonosore superari non potuisset, qui hoc anno undecimo et ultimo Sedecie, qui fuit Nabuchodonosoris, ait, 22, statuum constituit, ut in ea ab omnibus adoraretur. Sed errat in chronologia. Ille enim fuit annus 19, non 22 Nabuchodonosoris: anno etiam 18, crevit regem et regnum Judææ. Saluta etiam a rege erecta est alio anno, uti ostendam Daniel. iii, 1.

Tertio, Apollinaris, et ex eo Theodoretus censent hic quedam de diabolo, quedam de rege Tyri dici, quedam de utroque. Verum dico proprie Prophetam loqui de rege Tyri, ut patet ex ejus verbis: sed ita, ut sub typo diaboli, quem imitatus est rex, regis superbiam et ruinam describat. Sic Isaias cap. xiv, sub typo Luciferi Balsaris superbiam et lapsum similem describit. Ubi nota, utrobique quedam dici, quæ proprie et grammaticè competunt diabolo, sed hyperbolice, vel metaphoricè explicari debent de rege Babylonis vel Tyri, ut quod ait Isaias: « Quomodo cecidisti de celo, Lucifer? » Et quod ait hic Ezechiel: « Dixisti: Deus ego sum, et in cathedra Dei sedi. » Quæ verba, ait S. Hieronymus, proprie sunt insanientium demonum, sed hyperbolice regis Tyri, qui ita intumuit felicitate sua, et regni potentia, ut presentia bona putans esse perpetua, hominem se esse nescierit, et æternum sibi imperium vindicavit. Vide Canon. V.

PRINCIPI. — Hebraice est נָגִיד *nagid*, quod deducitur a נָגַד *neged*, id est coram, scilicet populo; quia rex est quasi speculum coram populo, quem scilicet populus in omnibus actionibus aspiciet et sequatur. Sic Tyri regis superbiam populus secutus est. Hinc regis peccatum præ aliis exaggerat Propheta.

EO QUOD ELEVATUM EST COR TUUM. — Hæc verba pendunt et explentur vers. 7: « Idcirco ecce ego adducam super te alienos. »

DIXISTI: DEUS EGO SUM. — Hebraice אָנֹכִי אֱלֹהִים *ani, ego sum potens ille, scilicet omnipotens, qui omnia possunt*. Sic Julius Cæsar passus est sibi aras templeque dicari, teste Suetonio. Alexander voluit haberi et colli quasi Jovis Ammonii filius. Sic Nabuchodonosor, Daniel. iii, 1, et alter, Jerth. cap. iii, 13. Item Caius Caligula, Domitianus, Hellogabalus vulnerant colli ut dii. Hæc recte adaptat Donato, auctori Donatistarum hereticorum, Optatus Milevitanus, lib. iii. Fuit enim Donatus princeps, id est Episcopus, Tyri, id est Carthaginis, quæ Tyriorum est colonia. Ad quem Deus ait: « Dixisti: Ego sum Deus. Extulit enim cor suum, ut nullum hominem sibi comparandum arbitraretur. Delatæ cum Episcopi deo debeant famulari, tantum sibi de Episcopis exigit, ut eum non minori metu omnes veneratione, quam Deum. Et cum per solum Deum soleant homines jurare, passus est homines per se jurare, tanquam per Deum. Deinde cum ante ipsius superbiam, omnes qui in Christo crediderant, Christiani vocarentur, ausus est populum cum Deo dividere, ut qui illum secuti sunt, non Christiani vocarentur, sed Donatiste: unde ipsius ad singulos aliunde venientes, hæc sunt verba: Quid apud vos agitur de parte mea? Erat etiam in corde maris, id est in amore sæculi, Visus est sibi sapientior Daniele in repudiandis muncribus, dum accipere noluit (instar Danielis) quod ab Imperatore christiano (Constantino) missum esse videbatur. Unde constat Donatum omnium malarum fontem fuisse causarum. » Hæc Optatus. Pari modo hæc Luthero, Calvino, Zuinglio, et similibus adaptes.

IN CATHEDRA DEI SEDI (id est sedeo) IN CORDE MARIS, — *g. d.* In hoc excelso throno eminentissimus rupis, quæ mari undique cineta omnem habet pulchritudinem, munitionem, opes, merces et gloriam; sedeo quasi Deus, tam fortis et securus, ut neminem timeam: ego deum quemdam in mari: sedeo in Tyro excelsa et inaccessible, quasi Deus in celo, quem nemo potest attingere, aut lacessere. Quod Deo celum, hoc mihi est mare: tam enim ego tutus et munitus sum hæc insula cineta mari, quam Deus muris coelestibus.

CUM SIS HOMO, — *g. d.* Oblitus tuæ originis, mortalitatis et conditionis humanæ, ac mortalis, deum

te esse factus. Hunc Tyri regem Tobas nominatum, et tredecim annis obsessum fuisse à Nabuchodonosore, tradit ex Beroso Josephus, lib. 1 *Antiqua Agypti*, sub finem.

VENISTI COR TUUM QUASI COR DEI. — gessisti antiochus Dei: tam elato fuisti animo et spiritu, quasi deus tibi esse videris. Nota, « cor, » sive mens, significat consilium, sapientiam, prudentiam cum animi magnitudine conjunctam, quæ neque deprimitur adversis, nec prosperis extollitur. Patet ex sequenti. Unde de eo dicitur: « Mens sua cuique deus; » et: « Mens cæli terraque regina, » quod celebrat Socrates apud Platonem in *Phædo*: et Pythagoras « mente deos adit, » ait Ovidius *XV Metamorph.*, propter ejus sapientiam et virtutem. Hæ virtutes sunt regie, ac regi necessariæ, ut recte regat rempublicam ut patet in Salomone, III *Reg.* xv, 20, quibus excellit deus rex regum, et principum princeps, utpote earum origo et finis. Hanc Dei excellentiam sibi arrogat hic rex Tyri, quasi hæc dotes ex se habeat, non a Deo, atque in his omnes omnino viventes, et homines, et gentes, et deos excellat. Vere S. Gregorius, *XVII Moral.* vi: « Hamilis, ait, ignorantia magis Deo placet quam elata scientia. »

3. Ecce. — Est ironia. Unde Septuaginta vertunt: *Namquid tu sapientior es Daniele?* premit factum regis Tyri, *g. d.* Tu tibi arrogas sapientiam Dei, cum Daniel, licet captivus et Hebraeus, ex Hebraeis, quos tu despicis, te longe sit sapientior, cumque tu sapientissimum colant Nabuchodonosor, ejusque satrapæ omnes, ait Theodoritus et Scholiastes. Imo omnis illa ætas Babilonem, quasi omnes mortales sapientia præcellentem, et quasi nulli confendum in ore ac oculis habebat, adeo ut nec Tyri rex se ei conferre auderet, præsertim in somniis explicandis, et futuris præcendis (1).

Abier Vilalpandus, *g. d.* Cum tu habes cor Dei, quis dubitet te sapientior esse Daniele? Ille enim suam sapientiam non sibi, sed Dei adscribit cap. ii, 28; tu cam nec homini, nec Deo, sed tibi adscribis. Ille a Nabuchodonosore volente adorari noluit; tu vis adorari etiam a nolentibus, *g. d.* Atque hoc est absurdum; omnes enim Daniælem, ut mortalium sapientissimum venerantur. Vide ergo, et agnosce tuam stoliditatem et arrogantiam.

Nota: Hæc prophetavit Ezechiel anno 11 Sedecie, ut patet cap. xxvi, vers. 1, cum Daniel esset 38 annorum, ut colligitur ex dictis cap. xiv, vers. 14. Vide ergo quam juvenis fuerit Daniel, cum sapientia, virtute et fama toto orbe fuit celeberrimus. Ea ergo ætate tante sapientie et fame erat Daniel, ut sapientissimi reges et principes averterent audire, « alter Daniel: » uti de eximio oratore dicitur: Est alter Cicero; de raro philosopho:

(1) Forsan verior est hæc explicatio: Ecce sapientior es tu Daniele, ex tua scilicet opinione.

Est alter Aristoteles; de medico: Est alter Galenus; de theologo: Est alter Augustinus. Ita Petrus Abailardo, magni ingenii et scientie viro (qui errores suos corrigens, monasticenque ampliatam Chiniaci sancto sine quievit anno Christi 1140), Galli hos titulos in epitaphio dederunt:

Gallorum Socrates, Plato maximus Hesperiarum,
Noster Aristoteles; Logicus quæcumque fuerunt
Aut per, aut melior.

Ita Colonienses Alberto Magno præceptori S. Thomæ, apud predicatores hoc epitaphium præsci styli et carminis posuerunt:

Phœnix doctorum, parvis exors philosophorum,
Princeps doctorum, vix famulus elegit sacrorum,
Major Platone, vix inferior Salomone.

Quin et Sidonius Apollinaris Claudioano presbytero, fratri S. Mamerci Episcopi Viennensis, hoc epitaphium scripsit anno Christi 490:

Geronani decus et dolor Mamerci,
Mirantem unice genam Episcoporum,
Triplex bibliotheca quo versigito
Romana, Africa, Christiana fuit.
Orator, dialecticus, poëta,
Tractor, geometra, musicusque,
Doctus solvere vitæ questionum,
Psalterium hic modulatur et phonuscus, etc.

4. FECISTI TIBI FORTITUDINEM. — fecisti tibi munitiones, et stabilimentum regni tui opulentis, tum optimis et perpetuo duraturis legibus instructi. Unde Chaldeus vertit: *Fecisti tibi opes, substantiam, copias et exercitus.* Hæc enim omnia significat Hebræum *חיל chel*. Omnia hæc non in se, et in rei veritate, sed ex opinione ipsius regis intelligenda sunt. Rex enim putabat et jactabat se hisce omnibus abundare.

5. IN ROBORE. — R. David, in exercitu; alii, in opibus. Hæc enim duo robur regni faciunt. Hebraice rursus est *חיל chel*.

7. ROBUSTISSIMOS. — Septuaginta, *pestiferos*, qui te uti acrem pestis et corpora, inficunt et occidunt, nullo utatis, generis aut sedis discrimine.

PULCHRITUDINEM SAPIENTIE TUÆ. — id est pulcherrimum tuum regnum, et urbis gloriam. Vel potius, quidquid est pulchrum in te, in urbe et regno tuo, quod omne tuæ tribus sapientie, id omne Chaldei suis gladiis fœdebant sanguine tuo.

POLLENT, — perdit, vastabunt.

8. INTERIFICENT. — Hebraice: *In fossam degicent te*, hoc est, in abyssum tui maris demergent te.

ET MORIERIS IN INTERITU OCCISORUM IN CORDE MARIS. — Id est morieris et sepelieris in mari, ut accidit illis qui moriuntur in mari; nimirum, ut in mari, in quo gloriat es, quasi in loco inexpugnabili, et mercibus advectis opulentissimum, in eodem undis mergaris, et fias piscium esca, ipsique tuum sint sepulchrum.

9. NAMQUID DICENS LOQUERIS. — Est sarcasmus, *g. d.* O Tyri rex! jactare soles te esse Deum: idæ

jactabis cum hostes te invadent, ut eis nomen Dei pretendas, eosque nomine Dei quasi obstupescias? Minime. Imo ipsi te occidendo, ostendent te hominem esse, non Deum. Ita Theodoritus.

10. MORTE INCIRCUMCISORUM. — quam scilicet tibi inferent incircumcisi, id est gentiles impij, barbari, crudelēs Chaldei. Unde sequitur, eim manu alienorum. » Hæc enim mors apud Judeos erat probrosa. Unde Saul e. Philisteis vallatus, ne ab his interiret, jussit armigeri ut se occideret, I *Reg.* xxxi, 4. Ita Maldonatus.

Secundo, « morte incircumcisorum, » id est qualem merentur incircumcisi, id est infideles et impij, morieris. Hi enim plerumque infelicem et miserabilem habent vitæ finem. Ita Chaldeus et R. David.

Tertio, Vilalpando explicat, *g. d.* Cum ultio, quam in alios exercebas, in te exercebitur, tunc apparetis præputiatus in vindicta, id est in ea superabundans fuisse, et omnino excedens terminos tibi a Dei justitia et misericordia præscriptos. Judices enim et principes ita reos punire debent, ut ad propriæ indignationis adisceant: sed potius cum Christo, *Luc.* xiv, 31; imo et cum Tito, qui in justo Hierosolymæ excidio illacrymarent, deant et condoleant. Tibi vero morienti non condolent, sed insultabunt Chaldei; quia tu pariter alios morte afficiens, eis non condoluisti, sed insultasti. Sicut ergo tu tuam vindictam in alios non circumcidisti, sed libere grassari permisisti: sic et Chaldei suam in te vindictam non circumcident, sed libere grassari permittent.

IN MANU ALIENORUM. — ut scias me non tantum Judæorum esse Deum, sed et Chaldeorum, quibus quasi ministris te puniam. Ita Polychoenias.

11. LEVA PLANTUM. — plange magna voce carmen luctubre. Hoc enim est *קנה kana*, de quo vers. 19.

12. TU SIGNACULUM. — scilicet perfecte expressum. Signaculum enim est sigilli signaculum, quale est quod epistolis sigillo imprimitur et exprimitur, dum ille clauduntur, et signaculo ob-signantur; ne quis eas aperire et legere possit. Posset secundo, « signaculum » accipi pro ipso sigillo: hoc enim significat Hebræum *חותם chotem*, *g. d.* Tu eris sigillum perfecte incisum, plangue referens et exprimens tuum, tum exemplar, tum officem et sculptorem. Vatablus ex Hebræo vertit: *Tu sigillans dispositionem sive figuram edificatam*, hoc est, tu undequaque eras perfectus et absolutus. Qui enim sigillat aliquid, ei extemam manum imponit, opusque complet et absolvit. Hebræum enim *chotem* significat sigillum, vel signaculum; sed alio puncto *חתימה chotem*, (uti jam punctant et legunt Hebræi) significat signatam et sigillantem. Pari modo vertit Syrus: *Tu signaculum es similitudinis rei, plenum sapientia, et corona gloria;* et Arabicus Antiochenus: *Et tu signaculum in similitudine rei aliena sapientia, et*

corona gloria; et Arabicus Alexandrinus: *Tu autem es velut signaculum plenum sapientia (1).*

SIMILITUDINIS. — Id est similitudinem, et aptissimè representans exemplar sui sigillum ipsum quo anulo incisum est, *g. d.* Omnium rerum formam pulchritudinem et dispositionem tu exple, velu signata et expressa Dei, et consequenter rerum omnium similitudinem, sive velut earum omnium sigillum expressum. Unde Septuaginta explicando addunt: *Tu corona pulchritudinis, g. d.* O rex Tyri olim cum versareris cum Davide, Salomone aliisque pijs Judææ regibus « sanctis Dei amicis eras quasi signaculum, vel imago expressa D in sapientia, pulchritudine, gloria, opibus, sicut fuerunt David et Salomone, Ita Scholiastes. Secundo, sicut signaculum ob-signat et confirmat litteras regis, et opus artificis (tunc enim perfectum est opus, cum artifex ei suum sigillum apponit): sic tu omnium Dei operum, quasi complementum ultimum et perfectissimum fuisti. Unde Maldonatus: « Tu signaculum similitudinis, » id est, inquit, tu perfectio imaginis. Solent enim imagines, uti et alia opera, cum perfecte sunt, ob-signari, *g. d.* Si quis felicissimi et perfectissimi principis imaginem depingere voluisset, eam ex te sumere, teque depingere debuisset. Tu enim eras exemplar mirabilis ejusdem perfectionis, in quod omnes, quasi in perfectissimum virtutum speculum, intueri possent et deberent. Vers enim te insignivit sua similitudine, et quasi sigillo appenso et impresso te-tatus est, et te quasi gloriatu, te esse suum opus illustre, scilicet magnificentum, perfectum, primum et præcipuum; in quo præ cæteris ejus sapientia, bonitas, potentia et gloria expresseretur et resplendebat, quasi imago in speculo. Unde Vatablus vertit: *Tu es omnibus numeris absolutum exemplar;* alii vertunt: *Tu signans numerum, vel sigillans summam*, id est, tu omnibus numeris eras absolutus, aut certe tibi esse videbatur. Hebræum enim *תכנה תכנת*, multa significat: primo, summam et numerum, ita Pagninus; secundo, dispositionem, figuram, adaptationem, ita Marinus; tertio, dimensionem, mensuram, elaboratum secundum omnes ejus dimensiones, *g. d.* Tu eras velut sigillum dimensionum, seu mensuratum, et quaquaversum penitus elaboratum, suæque idææ plane commensus et adæqua-

(1) *Sigillum vel signaculum* hoc loco passim sumendum est, inquit Rosenmüller, pro imagine, quam sigillum exprimit et cera, que sigillo quam similitudo est. Ut igitur sigillum in cera reliquit aut ipsius imaginem, sic rex Tyri Deum in se expressum, sui similitudinem reliquit, sibi persuaserat. Potest tamen et active sumi pro sigillo, quod formam exprimit idem, qualem ipse incisis habet ab artifice, que qua plures informant, et perfectissima sit necesse est. Ut igitur imago eo magis absoluta, quo propius ad prototypi exemplaris perfectionem aspirat; ita rex Tyri signaculum similitudinis. Vel sigillum exemplaris dici potuit, quia ad illum, tanquam ad exemplar perfectionis adduci poterat, et expendi id quod in eo genere perfectum videri voluit.

tum. Ita Forsterus. Radix enim **תִּכְן** *tachan* significat appendere, ponderare, ordinare, aptare, certo dimetri, commensurare. Hinc *quarto*, *tachn* significat similitudinem (quanquam Pagninus putet tunc legendum esse per **כִּי תִבְרִיךְ תַּבְרִיךְ** *tabriךְ*), ut vertunt Septuaginta et Noster. Sed eodem redeunt omnes hae versiones: significant enim hoc sigillum ita fuisse perfectum, ut suo exemplari plane esset adaptatum, commensum et simile.

Nota: *Primo*, Origenes, lib. I *Periarchon*, et S. Gregorius, lib. XXXII *Moral.* cap. xviii, et Tertullianus, lib. II *Contra Marcion.* cap. x, et alii domulli, censent haec omnia non homini, v. g. principi Tyri, sed soli diabolo, id est Lucifero, competere. Hic enim fuit omnium angelorum sapientissimus et eminentissimus. Hic in paradiso Dei natus est. Hic fuit Cherub extensus, etc. Verum S. Ambrosius, lib. I *De Paradiso*, cap. II, S. Hieronymus, Theodoretus et alii ad litteram haec explent de rege Tyri: figurate, sive parabolice de diabolo. Et S. Augustinus, lib. XI *De Genesi ad litteram*, cap. xxv, ex professo probat, haec non posse de diabolo intelligi. Unde contendit, ex hoc loco non posse convinci angelos fuisse creatos in gratia: convinci dico, scilicet directe et demonstrative: indirecte enim et probabiliter satis id ipsum ex hoc loco deduci et probari potest. Ad litteram ergo loquitur Propheta de rege Tyri, sed sub typo et parabola, ut dixi vers. 2, q. d. Sicut diabolus creatus fuit pulcherrimus angelus, ut esset signata similitudo, id est perfecta imago Dei, sed ex hac dignitate per superbiam decidit, et corrui: ita omnino et tibi contigit, o Tyri rex! Simili modo ad Hebraeos, 1, 3, Filius Dei dicitur «splendor et figura substantiae Patris,» ut ibi dixi. Alludit ergo Propheta ad creationem angeli, aequae ac primi hominis in paradiso (unde utrique haec omnia recte adaptat); sed directe et proprie ad litteram loquitur soli regi Tyri. Hic ergo rex vocatur signaculum et imago, non diabolus, ut vult quidam doctus interpres, sed Dei, ut patet ex seq., q. d. Videbaris, o rex Tyri! esse viva Dei in terra imago, esseque Deus quidam terrenus.

Nota: *Secundo*, Tertullianus, lib. II *Contra Marcion.* x, legit: *Tu resignaculum similitudinis*; quia videlicet diabolus cor suum a Deo suo, ipsius sigillo obsignatum avertens, fraudulenter sibi per appetitionem propriae excellentiae resignavit: «Tu, inquit, es resignaculum similitudinis, qui scilicet integritatem imaginis et similitudinis resignaveris.» Meminit huius lectionis S. Hieronymus in Ezechielum, sed eam non probat: «In Latinis, ait, codicibus pro signaculo resignaculum legitur: dum exprimitur ἀποσημαίνω, quod habent Septuaginta, resignaculum vertit. Unde quidam sic intelligunt, quod signaculum Dei, et figuram, que velut in cera mollissima expressa sit, rex Tyri resignaverit atque perdidit, ut pro signaculo fieret resignaculum.» Verum Hebraeum

סִמְלֵי חֹתָמִים signaculum significat, non resignaculum.

Parabolice Rupertus, lib. I *De Victoriae certis Dei*, cap. viii: Diabolus, inquit, fuit signaculum similitudinis SS. Trinitatis quoad tria, scilicet magnitudinem, scientiam et pulchritudinem: «Cujus enim similitudinis, nisi sancte et adorande Trinitatis signaculum, secundum haec tria fuit? sancta quippe Trinitas ipsa est magnitudo, sapientia et pulchritudo. Magnitudo namque Filii et Spiritus Sancti, Pater est. Sapientia Patris et Spiritus Sancti, Filius est. Pulchritudo Patris et Filii, Spiritus Sanctus est: quia de magnitudine, sapientia et pulchritudine participavit (diabolus, puta Lucifer) plura caeteris. At ille vecors, cum in tanto honore esset, non intellexit, et haec omnia vertit in materiam superbiendi. Non sufficit ei tanta largitas Creatoris, nisi idem diceretur vel existimaretur de ipso, quod de Deo. Negavit quippe Deum esse creatorem suum, et dixit se esse Deum.» Hucusque Rupertus. Simili modo dixit Trismegistus in *Pimandro*, cap. xi: «Imago Dei est aevum, aevi mundus, mundi sol, solis autem homo,» et magis angelus, presertim Lucifer. Nam, ut idem ait in *Asclepio*, cap. xi: «Cum Deo consistit aternitas, mundum intra se habens, Deique imago; hinc consequenter mundus (presertim angelus, et homo) effectus est aeternitatis imitator.»

43. IN DELICIS PARADISI DEI FUISTI, — eras in Tyro falx quasi in paradiso Dei, id est extrema, amenissima, deliciarumque plenissima. Ex Hebraeo verti potest: *Eras in horto Eden*, id est eras quasi in paradiso terrestri, in quo conditus est Adam. Eadem enim sunt voces Hebraeae hic, quae Genesis II, 8. Unde Arabicus Antiochaeus vertit: *In Eden paradisi Dei eras*. Hujus enim paradisi opulencia et deliciae in proverbium abiit, uti dicitur de quovis loco ditissimo et deliciosissimo, uti erat Tyrus. Sic Graecis erant *Aleachi horti*, *Thesaurica tempe*, *Mida rosetum*, *Elysiis Campi*, quos a paradiso terrestri mutuatum esse Homerum censent viri docti. In paradiso enim non tantum florum et fructuum, sed et auri ac gemmarum, quae hic regi Tyri tribuantur, felix erat proventus. Audi de eo Tertullianum, lib. *De Judiciis Domini*:

Flora in pratis fragrant, et purpura campi.

Et mox:

Gemma coloratis fulget specios lapillis;
Inde nitet prasinus; illic carbunculus ardet;
Herbosaque vires praeferant luce smaragdus.

Deinde de aromatibus subdit:

Hic et odoriferis nascuntur cinnamonae virgulae,
Et spisso letum folio confragrat anemum.

Ac de metallis:

Hic jacet ignitum radiantis luminis aurum,
Vernantesque gravant uberrima germina ranae.

Tandem de copia mellis et lactis hyperbolice ita concludit:

Mella viridum confragrant pinguis canna,
Lae etiam plenis manat potabile rivis.

Secundo, Theodoretus: «Eras in paradiso Dei,» id est, ait, in Jerusalem quasi familiaris et federatus illi. Jerusalem enim dicitur paradiso Dei, quia habebat legem, prophetas, pontifices, etc., salutem et vitam subministrantes.

Parabolice, demon fuit in paradiso, id est in celo empyreo; ibi enim creatus est. Ita S. Hieronymus.

OMNIS LAPIS PARTIOSUS OPERIMENTUM TUUM. — Chaldaeus: *Omnis lapides pretiosi ordinati erant in cestinato tuo*. Notat S. Hieronymus, eosdem esse hic lapides, qui erant in Rationali pontificis, *Exodi* xxvii, 47 (vide quae de his ibi dixi), et in fundamentis ecclesiae Jerusalem, *Apoc.* xxi, 18; sed ibi esse duodecim, hic tantum novem, quasi regi Tyri hic vitio vertatur, quod sacras has gemmas profanavit, et his se ac diadema suum vestiens, divinos honores affectavit. Verum potius haec ad laudem et gloriam regis Tyri spectant, ut patet. Laudatur ergo hic ab opibus et pulchritudine, quod auro et gemmis vestitus, totus coruscaret, ut gemme esse videretur (1).

Symbolice, per haec gemmas intelliguntur spirituales gratiae et ornamenta angelorum aut lapsum.

S. Gregorius, lib. XXXII *Moral.* xviii, per novem haec lapides accipit novem choros angelorum, quibus quasi assectis et castris suis vestitus et amictus fuit dux omnium Lucifer: atque perfectiones horum omnium, utpote superior ipse, in se continebat.

AUREUM OPUS DECORIS TUI, — id est auro artificioso et operoso elaborato te condecorasti; Septuaginta: *Auro replesti thesaurus tuos*; Hebraeus *tympana tua*, ut ex luxu tympana et alia instrumenta musica rex fecerit ex auro.

FORAMINA TUA. — Scilicet auri, quibus gemmae erant incluse: vel *foramina* vocat ipsas gemmas micantes, ob fulgorem oculis vel foraminibus similes. R. David vertit, *fastuos suas*. Possunt etiam accipi omnia instrumenta musica, quae foraminibus constant (2).

(1) Hoc observandum est, inquit S. Hieronymus, non omni lapide pretioso regem Tyri fuisse circumdatum, sive operum, sed omnem lapidem, quem habuit principis Tyri, fuisse pretiosum.

(2) A descriptione regii splendoris in vestibus vasisque gemmis et auro distinctis conspicui, ad organa musicae tympana delabi, mihi vix persuadeo, inquit Rosenmüller. **תְּבִיבִים** (*tebibim*) autem tibiaron sive fistularum nomen fuisse, mera est Rabbiorum conjectura, quae neque cognatorum dialecticorum, neque veterum interpretum consensu confirmari potest. *Tympana* et tibiae in veteri Testamento **תֵּבֵל** (*tebel*) appellatur, vide I *Reg.* x, 5; *Isai.* v, 12. Quae cum Ha sint, quaedam, quemadmodum Latini suum tympantum ad res

Mystice S. Gregorius, lib. XXXII *Moral.* xviii: «Foramina auri, ait, sunt capacitates charitatis.» Diabolus enim ipse «capax charitatis est conditus,» utinque perfecte et constantis. Nam alioqui non tantum capax, sed et praeditus charitate creatus est Lucifer. Omnes enim angeli, etiam qui ceciiderunt, creati sunt in gratia. Id velle S. Gregorius patet ex sequenti: «Si enim, ait, charitatis auro penetrabilem sese praebuisset, sanctis angelis sociatus, in ornameto regio lapis fixus maneret. Habuit ergo lapis iste foramina, sed per superbiam vitium charitatis auro non repleta.»

IN DIE QUAE CONDITUS ES, — q. d. A die nativitate tua creatus es rex, pretiosus fulgens gemmis, quasi deum quemdam agens in terris, cujus potestatem exercebis. Potest veriti, in die qua recreatus, vel impinguitus es, id est copia rerum omnium affluere coepisti. Hebraeum enim **בָּרָא** *bara* et creare et recreare significat: inde **בָּרִי** *bari* vocatur recreatus, nitens, pinguis. Aliter Chaldaeus explicat, q. d. Adeo superbia intumuitis, ut oblitus conditionis tuae, non consideraveris te esse hominem, tibi que eo die quo natus es, quasi homini foramina oris et narium ad spirandum data esse. Rursus Hebraei, aequae ac Chaldaeus, hae referent ad sequentia, explicant, q. d. Opus tympanorum tuorum et fistularum tuarum in te, in die quo creatus es, parata fuerunt, id est concupentibus tympanis, fistulis aliisque instrumentis musicis natus es. Ita R. David.

14. TU CHERUB. — Nota: «Cherub» dicitur rex Tyri, *primo*, ob multitudinem sapientiae quam vel habebat, vel sibi arrogabat. «Cherub» enim idem est quod **כֶּרֶב** *kerab*, id est sicut rabi, sicut sapiens et doctor: inde enim octavus ordo angelorum dicitur Cherubim, et eo hic alluditur. Rex enim, praelatus et princeps debet esse Cherub, id est pollere et praecellere sapientia: de quo multa dixi *Exod.* xxv, 18.

Secundo, alluditur ad Cherubim templi, ut pa-

allas ob qualemcumque similitudinem transferret, veluti ad tabulam januae ornatoris mediam inter scapos et impagos conclusam (apud Vitruvium, IV, 6), vel ad quoddam vasorum genus (vide Plinius *Hist. natur.* lib. XXXIII, xi, § 22); ita et nostro **תֵּבֵל** (*tebel*) opus quoddam artificiosum tympano quodammodo simile iudicari existimo, quale vero, hodie vix certo aliquis delinens. Et Hieronymus tympantum vocari ait. In quo infusi sunt lapides. *Nagabim* forsitan sunt cavatae, quibus gemmae supra memoratae continentur, quales sunt quae in aedibus dicuntur. Ex autem caritates jam tempore ortus sui, regi Tyrio paratae dicuntur, ut significetur, nisi ab ortu suo destinatae fuisset tot illa ornamenta. Huic, inquit, splendorem proprium tibi et naturalem esse peritibus, quia his ab initio quasi cavitatibus ac sinibus perforatis, quibus lapides illi pretiosi suo tempore illigari possent et includi. Non indigna quae commemoretur Grotii est sententia, *tympana* hoc loco vocari *margaritas* quibus una tantum est facies, et ab ea rotunditas, inersis planities, teste Plinio, lib. IX, xxxv; *foramina* autem, sive forata esse margaritarum lines, quae tamen interpretatio a longo peltita D. Calaneo videtur.

ket ex sequenti, *g. d. Tu, o rex, qui alis potentiae et ditioris tui extensis, et in sublime elatis elevatisque, plurimos populos subditos protegis, sicut Cherubim protegit arcem et propitiatorium. Ita S. Hieronymus. Hinc R. David explicat, *g. d. Tu Cherub, id est rex maxima dignitatis: Hebraeorum enim כרוב cherub significat magnum, opibus, viribus, scientia aliisque dotibus pollentem et potentem, uti est rex. Erat enim Tyrus in mari quasi aëles, quae binis alis suae potentiae et imperii mare et terram, ac praesertim Jerusalem et Judeam, in qua erant templum, arca et propitiatorium, obumbrabat et protegabat. Iursum, sicut arca tegebatur duobus Cherubim, utrinque collocatis: ita ex parte Occidentis Tyrus et mare templo, Hierosolyma et Iudaea erat quasi Cherub, id est murus et antemurale; ex parte vero Orientis idem illi praestabat Jericho, Jordanis et lacus Asphalites. Insuper, sicut Cherub flammeo gladio custodit paradysum terrestrem, Genes. iii, 24; ita tu quasi alter Cherub custodis tuo gladio terram sanctam, quae est quasi paradysus Dei. Unde de eo dixit vers. 13: « In deliciis paradisi Dei fuisti. » Et hoc versu: « In medio, ait, lapidum ignitorum ambulasti (1). »**

Tertio, per metathesin « Cherub » dicitur quasi כרובי cherubi, id est equitans, id est princeps, moderator, gubernator: hi enim olim equis vehabantur; et sicut eques equum habens, sic ipsi populum legibus gubernabant. Rursus, « Cherub » dicitur a כרובי cherubi, id est currus. Princeps enim est quasi currus republicae, qui ejus una portat. Sic Elias dicitur « currus Israel, et auriga ejus, » IV Reg. ii, 12; et Christus dicitur portare igniam verbo virtutis suae, Hebr. i, 3.

Parabolice, Lucifer appellatur Cherub, id est plenus scientia; quia in scientia aliisque donis naturalibus, aeque ac in gratia, alios angelos praecellit. Ita Molina, I part. Quest. LXIII, art. 7.

Ubi nota: Ezechiel comparat regem Tyri, ejusque antitypum diabolus Cherubus, non Seraphim; quia versabatur inter Cherubim, ut patet cap. i, cap. x, cap. xii, 3, et alibi. Ex adverso Isaias, cap. xiv, 42, regem Babylonis ejusque antitypum diabolus comparat Seraphim, quia principi angelorum omnium, qui est Lucifer: ita Isaias Persabatur inter Seraphim, ut patet Isaias vi. Rursum, Lucifer, licet fuerit ex Seraphim, recte tamen vocatur Cherub: quia Lucifer dicitur a luce, sicut Cherub a scientia, quae est lux animae. Verum

(1) In quo regis iustus praeter ornatum splendorem et pulchritudinem (erant enim illi Cherubi auri, Exod. xxv, 18), observantia quaedam et nonnulla religionis species proponitur. Quomodo enim Cherubim ab hominum oculis remoti erant, utpote in sacraliter oraculi accessu cum arca sacra collocati, quo non nisi sacerdoti sacrosanctae semel quotannis, patebat accessus; ita reges operantur, qualis rex Tyri describitur, non facile se videntur offerunt, neque alii audent eorum oculos subire, quia in regis penetralibus sese tanquam aliquid divinum continent. (Rosenmüller.)

quia haec lux in eo fuit ignita, id est Seraphim, hinc ad Seraphim alludens, dicit de eo, et de Ezechiel: « In medio lapidum ignitorum ambulasti. »

EXTENSUS. — Hebraeorum ממשך mimsach; Septuaginta, ἀνεκτός, id est unctus, scilicet ad rostrum, ut habet Chaldaeus, vel clarus, incensus, illustris. Hi enim sunt olei et unctiois effectus. Unde Forsterus mimsach vertit, unctus, expiendus, pigmentatus, coloratus, clarus, illustris; Vatablus vertit, unctus. Sic et R. David, Pagninus, Mercerus, Marinus et alii. Noster Interpres forte pro ממשך mimsach legit ממשך mimsa, id est extractus, extensus, expansus, a ממשך mmsa, id est traxit, extraxit, extendit. Hoc enim, proprie compellit Cherubim, qui, extensus alis, tegebant propitiatorium. Unde sequitur, « et protegens. » Sensus est is quem paulo ante dedi. Syrus vertit: *Et fuisti cum Cherub mensurato (vel uncto) et adumbrato*; Arabice Antiochenus: *Et eras cum Cherub mensurato et adumbrato*; Arabice Alexandrinus: *Et eras cum Cherub mensurato (vel uncto) qui respicit in umbra (qui praestans est in umbra)*. Eadem vox tam Syra quam Arabice, significat metiri et ungeri.

Symbolice, haec aptius conveniunt demoni, ejusque asseclis, qui ante lapsum fuerunt Cherubim, id est pleni scientia, praesentibus hi, qui ex octavo ordine Cherubinorum fuerunt. Haec die, et instanti creationis suae fuerunt uncti oleo gratiae. Unctio ergo haec fuit sanctificatio, alunt Theodoretus et S. Hieronymus. Hi etiam alis suae potentiae et sapientiae quasi extensis tegebant inferios angelos, homines ceterasque res creatas.

POSI TE IN MONTE SANCTO DEI. — Perperam Chaldaeus vertit: *Tu montem sanctum Dei speravisti, et in populum sanctum dominari cogitasti*. Melius Maldonatus haec exponit de Hiram rege Tyri, qui Salomoni ligna ad fabricam templi submisit, III Reg. v, 9; ideoque dicitur « in monte sancto Dei » positus fuisse, quod templi dedicationem juverit. Sic et Hebraei, qui putant haec omnia ad Hiram dici: eum enim vixisse nullo annis, scilicet a seculo Salomonis usque ad tempora Danielis. Quam fabulam ridet hic S. Hieronymus. Verum nota: Tyrus in monte sita erat intra terminos Terrae Sanctae, videlicet in tribu Aser, licet eam obtinere non potuerint Judaei. Hinc Sancta dicitur; sicut tota Chananaea populo sancto Judaeorum destinata, dicitur Terra Sancta, etiam, cum a pessimis Chananeis incolebatur, Sap. xii, 9; Deuter. xxxii, 8 et 9. Arguitur hic rex Tyri, quod in Terra Sancta non sancte, sed impie vivat.

Quocirca S. Augustinus, lib. XI De Genes. ad litteram, cap. xxv, tom. III, haec ad litteram ampliando accipit de impiis, qui a gratia Dei in statu peccati delapsi sunt, « factique corpus diaboli. Hi enim, ait, creati sunt Cherub, id est cum sede Dei, quae interpretatur multiplicata scientia, et posui te in monte sancto meo, id est in Eccle-

cia. Fuisti in medio lapidum flammeorum, id est Sanctorum spiritu ferventium, lapidum vivorum: ambulasti sine vitio in diebus tuis, ex quo die creatus es tu, donec inventa sunt delicta tua in te. »

Tropologice Theodoretus: « Mons, ait, sanctus est cognitio Dei celestis. » Aliter R. David et R. Salomon, *g. d. Dedi tibi occasionem merenda, scilicet dando tibi facultatem mittendi ligna et artifices Salomonis ad fabricam templi.*

Symbolice S. Hieronymus, mons sanctus est celum, et, ut Scholias, celestissimus angelicus status, ex quo Cherubim quasi hastati diabolum eiecerunt, qui scientiam depraverat, et ob superbiam suam stationem et locum tenere nesciverat.

IN MEDIO LAPIDUM IGNITORUM. — id est micantium et fulgurantium instar ignis, v. g. carbunolorum, *g. d. Ita gemmis abundabas, ut patet versu 13, ita iis cooperatus eras, ut inter carbunolos videreris ambulare. Addit R. David regem Tyri iis nocta usum ad lumen loco candelarum. Sed hoc frivolum est et impossibile.*

Secundo et sublimius, alludit ad duodecim lapides pretiosos qui erant in Rationali pontificis, quibus inscripta erant nomina duodecim filiorum Jacob, et tribuum Israel: qui inde recte vocantur lapides igniti, maxime quia per lapidum horum tempore belli, ut ait Josephus, splendorem extraordinarium, significabat Deus suum erga duodecim tribus favorem et protectionem, *g. d. habitasti inter Judaeos quasi lapides ignitos; et lamen frigidus mansisti, ac vitali gratiae et fidei calore destitutus. Unde R. Jonathan explicat, *g. d. Inter populum sanctum vixisti. Polychronius per lapides ignitos accipit tabulas lapideas decalogi, cum igne in Sina datus et promulgatas.**

Hinc tropis graphice depingit decorem et gloriam regis Tyri. Simili tropo orator rose decorem descripsit, dicens: « Rosa inter flores est pyropus, horum purpura, odorum saphirus, aprilis oculus, veris phoenix, naturae pompa. » Simili schemate Vindociensis Tobiae suo hoc epithemum posuit:

Nobilisus trabeatus avis, decus orbis, honesti
Forma, sacerdotum gemma, lucerna gregis.

Simili schemata S. Hieronymus a S. Laurentio Justiniano, serm. de S. Hieronymo, vocatur « pater communis omnium, lux mundi, praedicator regni, mediator Dei et hominum, speculum sanctitatis, exemplar virtutis, defensor Ecclesiae, protector fidelium, martyr, esto sine effuso sanguine, Dominus. » Et ab aliis: « Jaspis fidelis, smaragdus spei, carbunculus charitatis, adamas constantiae. » Et S. Augustinus a S. Paulino et alii vocatur « scilicet Terra, pater sapientiae, magister Theologiae, flos ingeniorum, ornamentum scholarum, templum religionis, columna Ecclesiae, scutura fidei, exemplum prelatorum, lux praedicatorum, doctor Doctorum, homo Theodidactus, cruditorum sanctissimus, et sanctorum eruditissimus. » Et S. Chry-

sostomus, homil. De SS. Petro et Paulo, eos vocat « lucem mundi, potentiores regibus, fortiores militibus, copiosiores divitiis, sapientiores philosophis, eloquentiores oratoribus, nihil habentes, et omnia possidentes, exemplar martyrum, coronam virginum, regulam conjugatorum, formam monachorum, ornamentum regum, frenum barbarorum, malleum haereticorum. » Et Eusebius Emisenus, serm. De Iudaea, eos vocat « duos fontes exorientes a throno Dei, duos caelestes medicos, duas sagittas acutas emissas a pharetra Dei, duas tubas mundi, duas lampadas orbis. » Et S. Gaudenius, serm. 3 De Iudaea, « Vixit eis esse « fundatores Ecclesiae, magistros innocentiae, auctores omnis sanctitatis et veritatis. » ETS. Eos eodem vocat « duos oculos corporis mystici Christi. »

Symbolice, demon inter novem lapides nominatos, 13, id est inter novem ordines angelorum, et inter Seraphim ignitus, ait R. Jona, illis similis habitavit, nunc vero in inferni ignibus habitat. Ita S. Hieronymus et S. Gregorius, XXXII Moral. xvii, juxta aliam editionem xv, circa finem: « Diabolus, ait, in medio lapidum ignitorum ambulavit; quia inter angelorum corda charitatis igne succensa, clarus gloria conditionis existit. Quid namque boni non habuit, qui signaculum similitudinis Dei fuit? » Lucifer enim inter lapides ignitos fuit lapis igneus, inter Seraphim Seraph, imo dux et princeps Seraphim.

AMBULASTI. — Hebraice מלחלחתי Malhalachthi, in hithael reciproca conjugatione, significat compositum ad ostentationem et superbiam incessum, ut pavones in medio ocellorum erecte suae caudae, extento collo se circumagunt, *g. d. Superbe incessisti ut pavo, ostentans tuas opes et gloriam.*

13. PERFECTUS IN VIS TUIS. — Est hyperbole, *g. d. Ab infantia didicisti bene et perfecte vivere, agere, et regere populum. Polychronius exponit, *g. d. Experientia didicisti mea jura.**

Symbolice, haec aptius conveniunt demoni. Unde ex hoc loco S. Augustinus, Gregorius et Theologi docent angelum a Deo creatum in gratia perfectum, sed sua voluntate libere peccasse, et factum esse demonem. Unde sequitur:

PERFECTUS IN VIS TUIS A DIE CONDITIONIS TUAE. — Haec verba parabolice indicant non unam, sed plures operationes bonas et meritorias angelos in statu vitae exercuisse, ait Ludovicus Molina, I part. Quest. LXIII, art. 6. Idem significat vox ambulasti. Ambulare enim plusquam unum instans, et plusquam unum gressum operationis innuit. Ad litteram vis significat opera, actiones et eventus regis Tyri, *g. d. Potens eras et felix, faciebas quidquid volebas, quocumque te verbas, quidquid agebas, quidquid moliebatur, omnia tibi feliciter ex voto succedebant. Sed haec felicitas te superbum, indeque infelicem effecit.*

16. IN MULTITUDINE NEGOTIATIONIS TUAE. — *g. d. Mercatura tua et opes fuerunt tibi causa et occa-*

no avaritie, injustitie, fraudum, superbie, glorie, luxurie, et omnium peccatorum. Ita Polychronus.

Parabolice S. Hieronymus et Theodoretus, *g. d.* Dæmon non contentus sua scientia et potestate sibi data, sed majorum cupiditate incensus calcitrat contra Creatorem.

Notat R. David fraudes et peccata mercatorum Tyriorum regi imputari; quia ea non impedit cum potuit et debuit. Simile est *Nam. xxv, 1* et sequent.

Et PROJASTI, — Hebræum פִּרְסָה *chata*, et Græcum ἀπαρτίσις, significat aberrare a spe, et scopo, et fine proposito, *g. d.* Cum tu in summa felicitate, gloria, divitiis, pulchritudine, sapientia versareris, superbe majora, scilicet divinitatem, affectasti et expectasti: sed toto celo aberrasti, contraria fini media elegisti: hinc et contrarium omnino finem prætendo consequeris, ait Vilalpando, in mirum non in summum ascendas, sed in imum descendas; ut non Cherub, sed פִּרְסָה *chote*, id est ignorans, et errans; non felix, sed infelix evadens.

Aliter Scholiastes, *g. d.* «Peccasti,» ita ut te non penitiret, scilicet per impenitentiam: hinc punieris.

Aliter et Polychronus, «peccasti,» id est punitus es; et gradu ac loco dejectus.

Moraliter, discite hic veram viam ad celsitudinem et gloriam esse sui demissionem et humilitatem. Hinc scivit et invit humilis equus ac sapiens S. Franciscus. Narrat S. Bonaventura in Vita ejus, cap. vi, quod quidam religiosus magnæ virtutis in extasi viderit inter multas in celo sedes unam præ cæteris digniorem, gemmis ornatam, et omni gloria refulgentem, audieritque vocem: «Sedes ista unius de ruentibus fuit, et nunc humiliter servatur Francisco.» Qui ut visionis veritatem exploraret, rogavit S. Franciscum, quid de seipso sentiret? Cui Franciscus: «Videor mihi maximus peccatorum.» Replicat alter, cum hoc non posse sana conscientia dicere, nec sentire. Respondit Franciscus: «Si quantumcumque sceleratum hominem tanta fuisset Christus misericordia prosecutus, ardior sane quod merito quam ego gratior ei esset.» Confirmatus fuit religiosus ex tam admirabilis humilitatis auctu, de veritate visionis ostensa, sciens ex Evangelio, quod ad excellentiam gloria vere humilis exaltetur.

17. PERDIDISTI (Hebræice *corruptisti*) SAPIENTIAM TUAM IN DECORE TUO. — Septuaginta, *cum decore tuo.* «Dum plus vis esse, ait S. Hieronymus, quam conditus es, et magis sapere, quam a Deo acceptas, etiam id perdidisti quod habebas, et pro pulchritudine atque doctrina, deformitas te atque stultitia possederunt.» Polychronus apte per decorem regni gloriam accipit, *g. d.* Dum ex splendore regie tue dignitatis et glorie te superbe extulisti, perdidisti veram sapientiam, quæ in vera suiognitione, demissione et modestia sita est.

Potest, *secundo*, verti: *Corruptisti sapientiam propter decorem tuum*, dum scilicet nimis decori studes et inhias. Id mulieres sepe faciunt, ait Tertullianus, lib. *De Cultu feminarum*. Dum enim se nimis ornant, corruptum nativum suum decorem, et sapientiam, que in gravitate et modestia vestitus consistit.

Moraliter S. Bernardus, serm. 74 in *Cant.*: «Perdidisti in decore tuo sapientiam. Nolo, ait, decorem, qui mihi sapientiam tollat. Quæris, quis illam noxius decor tuus? Planius audi, privatus, proprius. Non culpamus donum, sed usum. Et ni fallor, unus angeli animæque decor ipsa (sapientia) est. Quid enim vel hæc, vel ille, absque sapientia, nisi rudis deformisque miseria est? sed perdidit eam, cum fecit suam, ut non sit aliud in decore suo, quam in sua sapientia perdidisset sapientiam. Proprietas in causa est. Quod sibi sapiens fuit, quod non dedit gloriam Deo, quod non restitit gratiam pro gratia, istud est, cur eam perdidit, imo istud est, quod eam perdidit. Et enim sic habere, perdere est.»

IN TERRAM PROJECI TE, — id est regno te deieci, ait S. Hieronymus, et, ut Polychronus, excellentia te privavi: qui enim aliis prelatos superbit, a dignitate cadens, nulla alia re subditis antecellit, nisi infamie nota, ait Vilalpando.

Symbolice, demon e celo in aerem hunc, terram et infernum cecidit, ait Apollinaris. Hoc est quod ait Christus, *Luc. x*: «Videbam Satanam sicut fulgur de celo cadentem.» Simili modo Adam ob superbiam et paradiso ejectus est, *Genes.* cap. iii, ait S. Hieronymus.

18. POLLUISTI SANCTIFICATIONEM TUAM, — id est pristinam sanctitatem et religionem: vel potius, montem sanctum Dei, in quo tanquam Cherub esse videbaris. Hebræice enim est מִקְדָּשׁ *michas*, id est sanctuarium, *g. d.* Tua superbia et peccatis polluisti urbem tuam, regiam et palatium tuum, quod erat in monte et terra sancta, quodque quasi quid sanctum, et hostibus intoleratum, a gentibus omnibus celebrabatur et celebratur: hinc ego eadem nunc quasi profana hostibus incensibus objicam, etiamque ut ab eis fœdenter et avertantur. Ita Maldonatus, Vilalpando et alii. Addit, vel potius legit R. David, palatium regis Tyri fuisse fabricatum in modum et formam sanctuarii, id est templi.

PRODUCAM ERGO IGNEM DE MEDIO TUI, — scilicet, o Tyre, qui te cum rege comburat, *g. d.* Faciam ut ex peccatis tuis poena nascatur, qui consummaris, sicut domus igne in ea exorto consumi et conflagrare solet.

Sic topologicæ, mercatorum, avaritiæ et superbis collisione accenditur ignis discordie, principum cum republica devorans. Sic demon, sic peccator peccatis suis sibi ignem struit et presentem et æternum, *Isai. l, 41*. Alii exponunt, *g. d.* Faciam ut ex tuis incolis aliqui ad Chaldeos profugiant, etque te prodant.

ET DABO TE IN CINEREM SUPER TERRAM IN CONSPECTU OMNIUM, — ut hic cinis sit monumentum incendi Tyri, in æternum mansurum, in aliorum exemplum.

Symbolice Theodoretus: «Homo, ait, in sua terra lapsus factus est pulvis; et diabolus, qui orbi imperabat, a Christo eversus, quasi cinis ab hominibus concutatur.»

19. NIBILI FACTUS ES, — qui volueras esse deus, o rex, et o demon, nihili factus es, abjectissimus, vilissimus, et in perpetuum non resitueris pristina dignitati. Hebræice est, *terror eris*, id est terrori eris omnibus sæculis, omnes posterum tuo exemplum deterebuntur a peccatis, et offensa Dei, quia peribis plane, et in sæculum non eris. Alii hæc non de rege, sed de ipsa Tyro accipiunt, quæ est restituta post 70 annos; et tunc *perpetuum*, sive sæculum significat 90 annos jubilæi.

Moraliter, Tyrus, et rex Tyri est typus peccatorum, maxime superborum et apostatarum, qui a clero, vel ab Ordine, vel etiam a S. Ecclesia ad hæreticos, aliove transfugunt: ejusque abjectio et incendium representat ignes gehennæ. Sic ferunt summos vulminia montes. Quare? «Quia, ait Augustinus, fulcraut ascendere in montem, in quem ascendit angelus, et descendit diabolus;» montem, inquam, celsitudinis, equalitatis Dei, superbie et fastus. Hæc ergo omnia quæ dicuntur regi Tyri, recte accommodes dicasque Jæde profidit, Origeni, Tertulliano, Luthero, Calvino horumque similibus.

21. PONE FACIEM. — Hæc phrasim significat libertatem, et immobilem animi constantiam in predicatoribus requisitam, ait Scholiastes. *Secundo*, ut Vilalpando, significat quam eisdem sit pronuntiationi invigilandum, ut eurent actione, v. g. hic torvo vultu exprimere, quod verbis significant. Sensus est, *g. d.* Convertite vultum et sermonem tuum ad Sidonem, eique libere et severe predicæ exitum, quod, sicut Tyro loco et moribus est vicina, ita et peena et moribus futura sit similis.

SIDONEM. — Sidon condita est a Sidone, filio Cham, filii Noe, ait Josephus, lib. I *Antiq. vi*. Licet Justinus, lib. XVIII, Sidonem dicant velle a multitudine piscium: Phœnices enim pisces vocant Sidon, ab Hebræo טִישׁ *tsud*, id est venari: unde תִּישׁ *tseda* significat venationem tam avium quam piscium (1).

(1) Quando impleta fuerim quæ vates hoc loco minatur certo demonstrari non potest: «Perierunt, inquit Grotius, nobis historia, ex quibus hæc possent interpretari. Sed creditur esse Sidonius, unde orta est Tyris. Tyris auxilium præbuisse, et postea Chaldeis dedisse poenas. Nam domum veterem Sidonitarum regum ad plebeiam sortem depressam jam olim fuisse, discimus ex scriptoribus rerum Alexandri. Redacti ergo et hi, non minus quam Tyri sub potestate Chaldeorum primum, deinde Persarum.» Alii Sidonis subversionem per Artaxerxem Ochum, Persarum regem, factam, quam pluribus Diodorus Siculus, *Biblioth. XVI, xi*, describit, «Nostrum innui existimant.

22. ECCE EGO AD TE, — supple, veniam, ut p. nam, ait S. Hieronymus. Est aposiopesis iræ.

GLORIFICABOR IN MEDIO TUI, — in tui justâ punitione et vindicta ostendam meam justitiam et gloriam.

Cum, etc., SANCTIFICATUS FUERO (cum Sidonem puniens, ostendam me esse justum, et sanctorum impiorum vindicem, ut omnes glorificent et laudent me, meamque sanctam justitiam et vindictam in impios Sidonios. *Ilne*) 23. IMMITTAM ET PESTILENTIAM ET SANGUINEM, — credem, effusionem sanguinis.

24. ET NON ERIT ULTRA DOMUS ISRAEL OFFENDICULUM AMARITUDINIS, — id est scandalum amaricatis, vel amaritudinem et afflictionem inducens. R. David vertit, *spina pungens*. Sidonii enim et vicini gentes suo exemplo, familiaritate, suasionibus, Judæos ad sua scelera, maxime idololatriam pertraherant. Unde Deus eos illis ipsis tradebat vexandos et puniendos: qui non moderate, nec ut Dei justitiæ, sed ut suo odio et indignationi satisfacerent, gravissime Judæos affligerunt, sique fuerunt eis quasi spina pungens, *Josue xxiii, 12*, et adversarii, ut hic dicitur, *g. d.* Ego Deus ita Judæos et populum meum amo, ut propter eos, Sidonios et alios circumquamque eis vicinos evertam; ne eos deinceps habentes Judæi exemplar impietatis, pariter et contra crebro se invadentes et exercitantes. Ita Theodoretus.

25. SANCTIFICABOR IN HIS, — ut omnes celebrent sanctam meam justitiam, æque ac misericordiam et fidelitatem, ac curam in populum meum, cum viderint me eum longa captivitate ob peccata punivisse: puniunt vero et correctum in pristinum statum, libertatem et patriam restituisse per Cyrum; ac mystice per Christum eundem e captivitate peccati et diaboli in pristinam libertatem, et gratiam Dei revocasse: tunc enim omnino securi habitabunt in Ecclesia, pacem internam conscientie habentes cum Deo.

Notat Theodoretus: Aliter Deus punit amicos, aliter inimicos; aliter electos, aliter reprobos: hos ut perdat, illos ut corripiat et emendat. Sic Judæis hic emendavit, Sidonios perdidit. Denique vide ut rex Tyri ceciderit, vide ut inelyti cadant. Problema hæc de egregium proponit Ambrosius Leonis, insignis philosophus, in *Problem.* cap. cclxxxiii: «Cur, inquit, quamplurimum eorum, qui heroes appellati sunt, atque viri illustres, in maximas ærummas inciderunt, ut ait Iocrates, veluti Hercules, Achilles, Ajax, Hector, Themistocles, Romulus, Camillus, Marcellus, Scipio therque, Annibal, C. Caesar, Cicero, Demosthenes, Plato, Socrates, Aristoteles, Euripides, Empedocles, Plinius, atque innumeri alii?» Et respondet primo: «An hoc ipsum verum non est? videtur tamen esse. Namque hominum vita omnis variis calamitatum modis afflictata est, adeo ut nemo sit, qui non gravitate malorum affectus pressusque sit. Quomobrem sicut plurimum obscurorum hominum calamitatibus affluuntur: ita

etiam illustrium magna pars, si non omnes, re-
rum attingitur. Verumtamen excellentis persone:
qua unusquisque heroum ante omnium ocu-
los positus est, facit verumnas ferentis illustri-
res. » *Secundo* : « An etiam verum hoc est, acci-
ditque ob summi boni arduam ac difficilem con-
ditionem, quam Natura et fortuna tolerare vix
queunt? Quamobrem qui, natura duce, prestilit
ingenio et corpore, huic fortuna saepe nequivit
aspicere; sicut saepe qui fortuna excelluit, is in-

genio hebeti, languidoque corpore jacuit. » Ita
enim Deus naturam instituit, ut bona malis, et
consequenter magna mala magnis bonis in ha-
vila permixta sint, ut ad beatam vitam aspira-
mus. Omitto invidiam, quae saepe magnos viros
premit: quodque viri magni magnis periculis
sepe se exponunt, in quibus percutit. Dicitur
moralis causa, quam hic Propheta assignat, est
superbia; magni enim magnos gerunt spiritus,
quos premit Deus optimus maximus.

CAPUT VIGESIMUM NONUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Vaticinatur, *Egyptum, quae Judaeis Deo et Nabuchodonosori rebellandi fuit instigatrix et opitulatrix, Nabuchodonosori a Deo tradendam, pro mercede, qua in Tyro expugnanda et punienda pro Deo laboravit Nabuchodonosor. Egypti ergo excidium per Chaldaeos praedicit, idemque prosequitur per tria sequentia capita, scilicet cap. xxx, xxxi et xxxii. Porro duas de hoc Egypti excidio hoc cap. recenset visiones: unam, quam habuit anno decimo Sedeciae, vers. 1 et sequent.; alteram, quam habuit post 17 annos, vers. 17 (1).*

1. In anno decimo, decimo mense, undecima die mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens: 2. Fili hominis, pone faciem tuam contra Pharaonem regem Aegypti, et propheta-
bis de eo, et de Aegypto universa: 3. Loquere, et dices: Haec dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te Phrao rex Aegypti, draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, et dicit: Deus est flavus, et ego feci memetipsum. 4. Et ponam frenum in maxillis tuis: et agglutina-
bo pisces fluminum tuorum squamis tuis: et extraham te de medio fluminum tuorum, et universi pisces tui squamis tuis adhererunt. 5. Et projiciam te in desertum, et omnes pisces fluminis tui: super faciem terre cades, non colligeris, neque congregaberis: bestis terra, et volatilibus caeli, dedi te ad devorandum: 6. Et scient omnes habitatores Aegypti, quia ego Dominus: pro eo quod fuisti baculus arundinum domui Israel. 7. Quando apprehenderunt te manu, et contractus es, et lacerasti omnem humerum eorum: et innitentibus eis super te, comminutus es, et dissolvisti omnes renes eorum. 8. Propterea haec dicit Dominus Deus: Ecce ego adducam super te gladium, et interficiam de te hominem, et jumentum. 9. Et erit terra Aegypti in desertum, et in solitudinem: et scient quia ego Dominus: pro eo quod dixeris: Fluvius meus est, et ego feci eum. 10. Idcirco ecce ego ad te, et ad flumina tua: dabo-

(1) Vaticinia Ezechielis contra Aegyptum quatuor capita sequentia complectuntur, a xxx ad xxxii. Quae quidem vaticinia non sunt collocata juxta ordinem chronologicum. Porro huic questioni cor in hoc eodem loco primum factus est sermo Domini ad Pharaonem anno decimo, et postea vicesimo septimo, et deinceps annis undecimo? cum utique juxta ordinem primo decimus, secundo undecimus, tertio vicesimus septimus annus singulis prophetis debuerit prenotari, respondet S. Hieronymus: « O profundum divitiarum sapientiae Dei, quam inscrutabilia judicia ejus, et investigabiles viae eius! » (Rom. xi, 33). Et in alio loco (Ecc. i, 4.): « Abyssum et sapientiam quis investigabit? » Possimum autem hoc fieri, quod et in prophetis nequaquam historiae ordine servatur, duntaxat non in omnibus, sed in quibusdam locis; neque enim narrat praeterita, sed futura praenuntiat, prout volumus Spiritus Sancti fuerit. Addere juvat cum Rosenmüller in collocandis hic contra Aegyptum vaticiniis, hinc servatum esse ordinem,

ut ea vaticinia quae devastandi atque evertendi regni Aegyptiaci causas exponunt, praenuntiant ceteris, in quibus Aegypti strages pluries describitur. Causa vero, cur Deus Aegyptum evertere decreverat, traditur triplex: primo, quod regis Aegypti fastus erat deprimendus (vers. 2-5); secundo, quod Aegypti vanis auxiliis promissionibus Judaeos in falsam spem, adeo ipsis periculosam adduxerunt (vers. 6-16); tertio, denique, quod Nabuchodonosori operam, quam in Tyri oppugnatione longam assumpsit spoliis Aegyptus compensare voluit. Ceterum, recte observat Lightfoot in Chron. Temp. et ord. text. rest. Test., hoc contra Aegyptum vaticinium prolatum esse tempore maximo oppugnationis, utpote quando fastus illius ad summum pervenerat, et Hierosolyma in ea posserit fiduciam. Nunc enim proderat cum omnibus virtus suis, ut Hierosolymam obsidione liberaret, ipsaque Hierosolyma tunc spe in illam recubebat, ideoque ipso hoc tempore destructionem Aegypti denuntiat, spei vero in illa frustrationem Judaeis.

que terram Aegypti in solitudines, gladio dissipatam, a turre Syenes, usque ad terminos Aethiopiae. 11. Non pertransibit eam pes hominis, neque pes jumentum gradietur in ea: et non habitabitur quadraginta annis. 12. Baboque terram Aegypti desertam in medio terrarum desertarum, et civitates ejus in medio urbium subversarum, et erunt desolatae quadraginta annis: et disperdam Aegyptios in nationes, et ventilabo eos in terras. 13. Quia haec dicit Dominus Deus: Post finem quadraginta annorum congregabo Aegyptum de populis, in quibus dispersi fuerant. 14. Et reducam captivitatem Aegypti, et colloabo eos in terra Phathures, in terra natalitatis suae: et erunt ibi in regnum humile: 15. inter cetera regna erit humillima, et non elevabitur ultra super nationes, et imminuam eos ne impere gentibus. 16. Neque erunt ultra domui Israel in confidentia, docentes iniquitatem, ut fugiant, et sequantur eos: et scient quia ego Dominus Deus. 17. Et factum est in vigesimo et septimo anno, in primo, in una mensis: factum est verbum Domini ad me, dicens: 18. Fili hominis, Nabuchodonosor rex Babylonis servire fecit exercitum suum servilitate magna adversus Tyrum: omne caput decalvatum, et omnis humerus depilatus est: et merces non est reddita ei, neque exercitui ejus de Tyro, pro servilitate qua servivit mihi adversus eam. 19. Propterea haec dicit Dominus Deus: Ecce ego dabo Nabuchodonosor regem Babylonis in terra Aegypti: et accipiet multitudinem ejus, et depradabitur manubias ejus, et diripiet spolia ejus: et erit merces exercitui illius, 20. et operi, quo servivit adversus eam: dedi ei terram Aegypti, pro eo quod laboraverit mihi, ait Dominus Deus. 21. In die illo pullulabit cornu domui Israel, et tibi dabo apertum os in medio eorum: et scient quia ego Dominus.

1. IN ANNO DECIMO — captivitas Joachin, qui pater fuit annus 10 Sedeciae. Nota: Praecedentes prophetae contra Tyrum factae sunt posterius, scilicet anno 11 Sedeciae, ut patet cap. xxvi, 1; praeposuntur hic tamen, quia Tyri vastatio, quam minatur Propheta, prius contigit, quam Aegypti. Nam Chaldaei ob eversam Tyrum, Aegyptus data fuit in praedam, ut dicitur vers. 18 et 19. Duas alias causas affert Maldonatus. Prior est, quod Tyrus vicinior sit Hierosolymae, quam Aegyptus; itaque maluit Propheta locorum quam temporum ordinem servare. Posterior, quod Ezechiel alteram prophetiam contra Aegyptum et Pharaonem post illam de Tyro, nimirum anno 27 captivitas Joachin accepit, ut constat vers. 17, et voluerit utramque conjungere.

Apposite Tyro conjungitur Aegyptus, ejusque vastatio, quia haec illi in moribus et vitiis erat similis. Unde hebraice utraque nomen habet affine, et quasi idem, ad eadem radice צור tsur, id est arctavit, angustavit. Inde enim dicitur Tor et Tyrus, inde et dicitur מצרים Mitsraim, id est Aegyptus. Mitsraim ergo idem est quod מצרים, id est constrictus et tribulatus eos qui sibi subditi sunt, ait S. Hieronymus.

DECIMO MENSE — Adar, qui respondet februario: Judaei enim annum inchoabant a Paschate et mense Paschali, puta a Nisan, id est martio, et decreto Dei, Exod. cap. xii, 1. Verum corrigere hic, ac lege, « duodecimo mense, » id est in decembri. In Hebraea, Septuaginta, Romana.

UNDICESIMA DIE. — Hebraea habent, duodecima die. 3. ECCE EGO AD TE, — scilicet veniam et mittam foremum ac vindictam meam. Ita Chaldaeus.

PHARAO. — Pharaon non proprium, sed commune regum Aegypti erat nomen. Pharaon enim aegyptie regem significat, uti ex Eusebio et Josepho docuit Exodi i, 10; idque assertit hic S. Hieronymus, qui et exempla addit: « Sic, inquit, apud Romanos, Caesares et Augusti reges eorum appellantur a primo Caio Caesare, et secundo adoptivo ejus Octaviano, qui postea Augustus est nominatus; et apud Syros, Antiochi; apud Persas, Arsacidae; apud Philistinum, Abimelech; et post Alexandrum in Aegypto Ptolemaei usque ad Cleopatram; qua vieta apud Aetium, Aegyptus Romana est facta provincia. » Symbolice Pharaon, si Hebraeus clypeum spectes, « interpretatur θεσπιδότα, interceptor videlicet et lacerator, et gladio cuncta concidens et dividens. » Talis est diabolus, qui est rex Aegypti, id est mundi, qui tribulatus eos qui sibi subditi sunt, eosque a Deo et colo separat ac dividit, mittitque in gehennam et mortem aeternam. Ita S. Hieronymus.

DRACO MAGNE. — Nota: Pharaonem vocat draconem, scilicet marinum, id est cetum, sive balenam; vel potius fluvialitem, puta crocodillum, qui est in fluvio Aegypti, id est in Nilo qui in septem rivos, et quasi flumina sectus, septem ostiis mare Mediterraneum ingreditur. Aegyptus enim, Nilo exundante, tota pene quasi mari oppletur, ut ejus limo quasi stercoretur et fecundetur. Hinc apta metaphora regem Aegypti, quasi in Nilo regnantem, vocat cetum vel crocodillum. Unde ait: « Qui cubas in medio fluminum tuorum, » scilicet rivo-
rum Nili; Syrus, qui cubas inter flumina; Arabicus, qui cubas in ventre (in medio) fluminum. Idem facit Psaltes Psal. LXXIII, 14: Tu confregisti capita

draconis, id est Pharaonis. Pharaones enim et Aegypti superbiebant Nilo, quasi nec caelo, nec Jove indignent; sed Nilus eis tantam fertilitatem afferret, ut Aegyptus vocaretur horreum orbis. Audi Licanum:

Terra suis contenta boni, non indiga meritis,
Aut Jovis: in solo tanta es. Suetia Nilo.

Inde est ut nemo aratorum in Aegypto eorum suspiciat, ait Seneca; et Claudianus, *epigram.* 6:

Aegyptus sine nube ferax, imbresque serenos
Sols tenet, securi poli, non indiga venti,
Gaudet aquis quas ipsa venit, Niloque redandat.

Rursum Nilus recedens majorem partem terrae Aegypto adiecit et aggressit, ut docet Plinius lib. II, cap. LXXXV: « Idem annis unus omnium nullus expirat curas, » ait idem lib. V, cap. IX. Insuper Nilus in septem rivos se findens, totidem quasi insulas facit et fecondat, totidemque ostiis in mare influit. Hinc teste eodem, tempore Romanorum ita superbiebant Aegyptii, ut dicerent in suis manibus esse vel abundantiam, vel famem vicioris populi Romani. Ex copia ortus est luxus, fastus et nequitia. Unde Plinius in *Panegyrico Trajani*:

Nequitas tellus scit dare nulla magis.

Aegyptios inter malos medium tenere locum, docet vetus verbum: « Iudii mali, secundi Aegyptii, tertii Cares, » inquit Eustathius ad Dionysium.

Comparat eum Pharaonem crocodilo, primo, quia, sicut crocodilus piscibus in Nilo, ita Pharaeo Aegyptiis in Aegypto dominabatur. Secundo, quia saevus erat et rapax ut crocodilus, de quo Plinius lib. VIII, cap. XXV: Crocodilum, ait, « habet Nilus, quadrupes malum et terra pariter ac flumine infestum. Unum hoc animal terrestre linguae usu caret. Unum superiore mobili maxilla imprimit morsum, alias terribile, pectinatim stipante se dentium serie. Parit ova quanta anseres; eaque extra eum locum semper incubat, praedivinatione quadam, ad quem summo aucto eo anno egressurus est Nilus. » Tertio, « nec aliud animal ex minori origine in majorem crescit magnitudinem; magnitudine excedit plerumque duodeviginti cubita. » Ita Pharaeo et parvo crevit adeo, ut aspiraret ad monarchiam orbis. Quarto, « unguibus hic armatus est, contra omnes ictus cute invicta. Dies in terra agit, noctes in aqua, et teporis utrumque ratione. » Ita Pharaeo et terro et aquis dominabatur, usque ita cingebatur, ut videretur invictus, imo inaccessus. Quinto, subdit Plinius crocodilum tres habere hostes, primo, ichneumonem; secundo, delphinum; tertio, Tentyritas. Crocodilum, inquit, « saturum cibo piscium, et semper esculento ore in littore somno datum, parva avis, quae trochilus ibi vocatur, rex avium in Italia, invitat ad hauriendum pabuli sui gratia, os primum ejus ad sulcum repurgans, non dentes, et intus fauces quoque ad hanc scabendi dulcedinem quam maxime hantes; in qua voluptate somno pressum

conspiciat ichneumonem, per easdem fauces ut telum aliquid immissus, erodit alvum. Verum in crocodilo major erat pestis, quam ut uno esset ejus hoste natura contenta. Itaque et delphini immeantes Nilo, quorum dorso tanquam ad hunc usum cutellata inest pinna, abigentes eos praeda, ac velut in suo tantum amne regnantes, alioquin impares viribus ipsi, astu interimunt. In ventre mollis est tenuisque cutis crocodilo; ideo se ut territi immergunt delphini, subeuntesque alvum illa secant spina. Quin et gens hominum est huic belluae adversa in ipso Nilo Tentyrite, ab insula in qua habitat appellata. Flumini innatant, dorsoque equitantium modo impositi, hiantibus resupino capite ad morsum, addita in os clava, dextera ac leva tentans extrema ejus utrinque, ut frenis in terram agunt captivos. » Ita Pharaeo tres habuit hostes, Athiopes, Syros, Chaldaeos. Haec symbolice facile est adaptare diabolo, qui insuper celer est ut crocodilus, quem ut fugiant canes, ex Nilo non stando, sed currendo, aquam lambunt, dum sitiunt. Denique crocodilus dicitur, eo quod crocum, ejusque odorem fugiat.

Ego feci MEMETIPSUM, — scilicet regem. Unde Chaldaeus verit: *Mem est regnum, et ego subjugavi illud, q. d.* Qui superbis sicut rex Tyri, quasi a Deo non acceperis regnum; sed tunc prudentiam et fortitudinem illud arrogas, quae quos quidam. Secundo, Septuaginta vertunt: *Ego feci ea*, scilicet flumina; et Vatablus: *Ego feci mihi*, scilicet Nilum, et Nili rivos et aggeres, ut totam Aegyptum partim sepiant et muniant, partim irrigent et fecundent. Sic enim gloriatur vers. 9, q. d. Regnum Aegypti tam potens, tam fertile per aquae ductus ego feci. Et sic haec versio et explicatio consentit cum priore. Porro hic superbus Aegypti rex fuit Pharaeo cognomento Ephree, vel Apries, de quo scribit Herodotus lib. II: « Sibi, ait, persuasit, quod nullus hominum vel deorum sibi regnum adimere posset, quod ita stabilivisset. » Vide dicti Jeremia XLIV, 30.

Ita Niobe Thebarum regina, septem filiorum et totidem filiarum mater, lactata se invictam et felicissimam, ideoque Latona in eam exardescens, movit Apollinem, ut septem ejus filios totidem jaculis confingeret. Audi Ovidium, VI *Metamorphosis*:

Felicissima matrum
Dieta foret Niobe, si non sibi visa fuisset.

Nicebat enim:

Sum felix, quis enim negat hoc? felixque memento.
Hoc quoque quis dubitet? tutam me copia fecit.
Major sum quam cui possit fortuna nocere.

Imo vero, « inopem te copia fecit, » felicitas in feliciam, superbia abjectam.

Ita Capaneus apud Statium, *Theb.* II, superbo ait:

Virtus mihi nomen, et ensis
Quae tenoco.

idem, lib. X:

Ades, o mihi dextera tantum!
Tu pressis bellis, et inevitabile nomen,
Te voto, te solam superum contemptor adoro.

Et Mezentius, *Eneid.* X:

Dextra mihi Deus, et telum quod missile libo.

Et Flaminius consilii apud Silium, V *Punica*:

Divus est magnus in hostem,
Auspiciam Latio, quod in armis dextera praestat.

Et Alemena apud Senecam in *Hercule Oetaeo*, filium pro Jove sibi fuisse asserit:

Quidquid negaret Juppiter, daret Hercules.

Et Caeus, a quo proverbium, *Caeus hasta, eo quod et ipse eam pro deo haberet, et alios coerebat adorare.* Sed horum omnium impia orationes contudit. Nam Capaneum Jupiter fulmine obravit, Mezentium Aeneas trucidavit, Flaminius eo proelio a Prenis est occisus, Hercules ab uxore ignara, Nessi fraude, interemptus occubuit, Caeus a Centauris truncis arborum oppressus interit. Ita et Pharaeo hic a Deo, per Chaldaeos regno et vita multatus est.

4. PONAM FRENEM IN MAXILLIS TUIS, — ut quasi equum effrenem te freno, id est calamitate, domem, et in gyrum rationis, ac meae voluntatis agam et inflectam.

Secundo, ex Hebraeo Chaldaeus et Vatablus vertunt: *Ponam hamum in ore tuo*, ut te capiam, ut quasi cetum, aut potius crocodilum, ex aquis, puta ex Aegypto regno tuo, te extraham et gravissime affligam. Hamum autem vocat Chaldaeos, per quos Aegyptus capta et vastata est (1).

ET AGGLUTINABO PISCES FLUMINUM TUORUM AQUAS TUIS, — ut scilicet, subditi tibi Aegyptii, tam principes quam cives et plebei, tibi jungantur in clade et captivitate, quam inferent tibi Chaldaei. Alludit ad pisces gregales, qui suum regem habent, eumque sequuntur, et cum eo capiuntur, uti sunt halceus (2).

(1) Nomen חַמְמִין *chammim*, quod supra cap. XIX, 4, significacione *vincis* per nares transfixi aderat, hoc loco pro hamo est capiendum, ut *Job* XI, 26. Crocodilus jam Herodoti tempore (lib. II, cap. LXXX), capi ingenti hamo ferreo solebat, cui caro nulla esca imposita, ut hanc devoraret, et hanc deglutit hestia, quae tum ex aqua extrahitur. Eodem modo crocodilorum captivam describit Maillet, *Description de l'Egypte*, tom. II, pag. 127, ed. 1740: « On en prend quelquefois avec des hameçons, en leur mettant pour appât un quartier de cochon ou de lard dont ils sont fort friands. »

(2) Qui hoc oraculum ad Pharaonem Apriem, seu Ho-prem referant, hoc versu clarem, quam ille a Cyrenensis in desertis Libycais accepit, spectari putant: quam sententiam ex Herodoto, lib. IV, cap. CUX, et Diodoro Siculo, lib. I, cap. LXVIII, elucidare conantur. Atque isto versu 4, hoc iuncti volunt, regem in toto regno suae exercitum conscripturum et contra hostes educaturum, sed infelici eventu. Hinc sententiae nos, inquit Rosen-

Symbolice nota: Mundus est mare, homines quasi pisces, piscatores sunt Christus et diabolus; Christus hamo piscatur, quia paucos; diabolus, quia multos, reti, cuius ingressus amplissimus est, sed exitus angustus et difficilis, instar nasae. Unus homo hic alium, quasi piscis piscem devoravit: esca diaboli est voluptas (haec enim est esca malorum, ait Plato), potentia, opes, deliciae; Christi esca aspera est, mortificatio, humilitas, abstinentia, patientia. Sic S. Bernardus: « Monasteria, ait, sunt vivaria, in quae coniecti Christus pisces, quos traxit ex mari mundi; » ut ibi eos in sanctitate et quiete custodiat ac gratia sua nutriat, ac provehat ad gloriam. Piscator dum magnum piscem inescavit, non statim violenter eum attrahit, ne ille mole sua setam abruptat, vel elabatur et diffugiat; sed lactat eum, sinitque setam eum sequi, donec ille uno plane se induat, ut evadere non possit: ita facit et demon. Item poliorum iure facit concionator, et quicumque animas piscari et lucrari deo satagit.

5. PROJICIAM TE IN DESERTUM, — q. d. Sicut pisces capti projiciuntur in terram, ibique moriuntur (piscium enim elementum, et locus naturalis est aqua, extra quam vivere nequeunt): sic te in terram prosternam et collidam, ut moriaris. Fortem etiam prolium in deserto commisit Pharaeo Chaldaeis, ubi occubuit: ait certe, ut Maldonatus, in aridam terram Babylonis ductus est Pharaeo; ibique mortuus, insepultus projectus fuit bestiis et avibus devorandus. Vatablus verit: *Deseram te in deserto.*

muller, et sane quidem nostro sensu, minime adstipulari possumus. Nam ad cladem Aegypto a Chaldaeis inferendam, omnia haec oracula quatuor capitibus inde a cap. XXIX usque ad XXXI comprehendenda, pertinere non solum patet inde, quod infra vers. 18, Deus Nabuchodonosoris operam, quam in Tyri oppugnatione longam assumpsit, Aegyptiis spoliis compensantem promittit; verum et ex his quoque cap. XX, 19, 25; XXXI, 11, legitur. Et in eo vaticinio, quod duobus tantum mensibus serius nostro editum est (XXX, 20-22), disertè per regem *Babylonium* Aegyptus vastanda, et incolae per omnes gentes dispergendum dicuntur. Stragem autem, Aegypti in desertis Libycais a Cyrenensis illatum, causam fuisse tantae vastitatis, quantum toti Aegypto inde a vers. 10, vates minatur, non verisimile quidem est, nec veteris alicujus scriptoris testimonio demonstrari poterit. Neque Apria conveniunt, quae versu proximo regi Aegypto denuntiantur, fore, ut in deserto interfecus ibi insepultus jaceret. Nam Apries in Aegypto reversus et carceri inclusus ac tandem strangulatus est. Quae istius sententiae defensores eo confugiunt, ut illam comminationem vel synecdochice de Aprie exercito capiendam, vel ad ejus accessorem et amulum, Amasin, qui sepultura caruit (Herodot. III, XVI), extendendam esse dicunt. Verum ne synecdochice intelligantur, quae Propheta vers. 5, regi Aegypto minatur, velant verba: « Et projiciam te in desertum, et omnes pisces fluminis tui, super faciem terrae cales, » et quae sequuntur. Si quis vero, quae vates disertè uti eodemque regi minatur, divellere, aliquo duobus diversis viris accommodare velit, nonne is pessimissima contorquere ac pervertere dicendus erit?

† COLLIGERIS — insepultus jacebis, etrisque da ferarum.

6. PRO EO QUOD FUISTI BACULUS ARUNDINEUS DOMUI ISRAEL. — quia Israelitas concitasti, ut rebellarent Chaldaeis, nisi tua ope et viribus, fuisti eis « baculus, » id est sustentaculum in promissione, sed in solutione « arundineus, » id est infirmus, vacuus, inanis et fallax, quia promissis non stetit; imo causa fuisti cur Judaei a Chaldaeis, ut ipse tuis armulis gravius sint afflicti, ut patet *Isaie xxxvi, 6.* Apposito Aegyptios comparat arundini, tum quia Aegyptus in longum excurrit sicut Nilus, etque instar longae arundinis; tum quia Aegyptus arundinibus tam papyrifera quam aliis abundat, ut docet Plinius lib. XIII, cap. XI; tum quia arundo omnis non solum pluvia, quae debilitat, sed etiam characia, quae solidior, cassa, inanis, fragilis et infirma est. Ita Delrio, *adag.* 215.

Sic omnis mundi spes et promissa sunt baculus arundineus, *Jerem.* xvii, 8 et seq. Vide ibi dicta: « Causa ergo ira Domini contra Aegyptum illa est, quod populum Dei suo deceperit auxilio. ne speraret in eum, itaque eum ad iracundiam provocavit, » ait S. Hieronymus.

7. APPREHENDERENT (scilicet Judaei) TE (quasi baculum) MANE, — ut se et suum regnum sustentarent.

CONFRACTUS IUS, — cecus a Chaldaeis, aut eorum vires metuens redisti in Aegyptum, *Jerem.* cap. xxxviii, 7.

ET LACERASTI OMNEM HUMERUM EORUM, — id est fregisti omnes Judaeorum vires, *q. d.* In causa fuisti, ut altera pars Judaeorum, quae, Jechonia in Babylonem ducto, in Jerusalem remanserat, quasi alterum eorum brachium, a manu usque ad humerum, id est a minimo usque ad maximum, puta usque ad regem Sedeciam, vel occideretur, vel in captivitatem abduceretur. Ita Maldonatus.

ET DISSOLVISTI RENES EORUM. — « Renes, » id est vires. Qui enim renibus dolent, non possunt sine baculo stare, et, baculo eliso, concidunt: ita Judaei, subducentibus se Aegyptiis, conciderunt. Videntes enim Judaei Aegyptios, in quibus confidebant, cecos a Chaldaeis, animos et vires amiserunt. Pro dissolvisti Hebraeus et Chaldaeus habent *החליתם* *hamadita*, id est, stare facies eos super humeros suos, ut sibi solis nixi, ultra tibi (utpote a te decepti) non nitantur. Sed noster Interpres pro *אמאד*, id est stetit, legit per metathesin *אמאד*, id est dissolvit, mutavit, ruinam minatus est. Imo R. David putat hic *amad* pro *maad*, per litterarum transpositionem positum esse.

9. EGO FECI EUM, — scilicet Nilum, ut esset tutor et fecundator Aegypti; quia eum per fossas in omnes Aegypti regiones derivavi, ut dixi vers. 3. Similiter, sed modestius, Vespasianus, cum recens auctus imperio lustraret Aegyptum, fertur Aegyptiis pro concione dixisse: « Haerite a me tanquam a Nilo. » Ita refert Philostratus, lib. V

de Vita Apollonii, cap. x. Nilus enim, in agros exundans, significat reges debere se in publicam utilitatem effundere. Talis fuit Mannel Commensus, nimirum « mare magnificentiae, abyssus misericordiae, morum suavitate congressusque facilis, sed regia virtute inimitabilis, » ait Nicetas in ejus Vita.

10. A TURRE SYENAE, — id est a principio usque ad finem. Syene enim initium erat Aegypti inter mare Rubrum et Nilum, ait Solinus cap. xlv; Ethiopia vero erat terminus Aegypti versus Occasum.

12. IN MEDIO TERRARUM, — id est similem aliis terris desertis faciam Aegyptum. Idem hebraismus est vers. 7, et *Luca xxii, 27*: « Ego, ait Christus, in medio vestrum sum, » id est similis vobis, « sicut qui ministrat. » Nam qui in media aliorum turba est, illis similis est, ait Maldonatus.

ERUNT DESOLATAE (Hebraice *Erunt ipsa desolatae*) QUADRAGINTA ANNIS. — De his annis, quando scilicet, quomodo, et a quo resoluta sit Aegyptus, nec in Scriptura, nec in Josepho, nec in aliis historicis quidquam legitur. Verisimile est Cyrum, cum expugnavit Babylonem anno 4 monarchiae suae, solvisse captivitatem tam Aegyptiorum quam Judaeorum. Nam, paulo post, filius Cyri Cambyses Aegyptum jam tum rursus potentem et florentem invasit et subjungavit, ut S. Hieronymus, Justinus et alii passim tradunt. Confirmatur: nam Aegyptus expugnata fuit a Nabuchodonosore anno regni ejus 33, ut ostendam vers. 17. Numera ab hoc anno 33 annos 43, praecise pervenies ad annum primum Cyri, quo ipse a Babylone Judaeos, Aegyptios, aliasque gentes ibi captivos liberavit. Porro dicit Ezechiel fuisse 40 annos, cum praecise fuerint 43, quia solent scriptores minutis numerorum praetere, et solidos integrosque numeros consignare.

14. REDUCAM CAPTIVITATEM, — id est captivos Terrae Aegypti (1).

15. ET NON ELEVABITUR (Aegyptus) ULTRA SUPER TERRAS NATIONES. — « Ultra, » scilicet per longum et inmemorable tempus. Nam, post ducentos annos, redit Aegyptus ad pristinam potentiam et gloriam sub Ptolemaeis, qui cum Antiochis regibus Asiae de imperio concertarunt.

16. NEQUE ERUNT ULTRA DOMUI ISRAEL IN CONFIDENTIA, — *q. d.* Frangam vires Aegyptiorum, qui Judaeos docent idololatriam, aliasque iniquitates, ut Israelite in eis amplius non confidant, nec ad eos confugiant.

17. ET FACTUM EST IN VIGESIMO ET SEPTIMO ANNO, — non a Tyri eversione, ut vult Maldonatus, sed a transmigratione Joachin, seu ab initio regni Sedeciae.

(1) « Et colloco eos in terra Phathures, » B. chartus, *Geogr. sac.*, part. I, lib. IV, cap. xxvii, ex simi eorum, qui cum Phathures seu Pathros conjunguntur, a tute colligit. eo nomine designari Thebaidem, vel Aegyptum superiorem, quae hic pro tota Aegypto sumitur.

deciae; a transmigratione enim Joachin haecenus annos suos consignavit Ezechiel. Ubi nota Nabuchodonosorem cepisse regnare anno 3 Joachin: inde post 8 annos occidit Joachin, et paulo post Joachin filium ejus in Babylonem abduxit. Haec est transmigratione Joachin, a qua annos suos numerat Ezechiel. Annus ergo hic 27 transmigrationis Joachin est 33 regni Nabuchodonosoris, quo paulo post hanc prophetiam expugnavit Aegyptum. Nam anno regni sui 18, expugnavit Jerusalem: inde, teste Josepho, 3 anno invasit Ammon, Moab, et 13 annis obsedit et expugnavit Tyrum; mox, scilicet anno 35 regni, invasit Aegyptum, qua subacta, factus est monarcha: ac post biennium suae monarchiae, vidit idem Nabuchodonosor somnium de arbore succidenda, quae significabat ipsum regno suo ejiciendum et relegandum ad bestias: inde 12 mense regno reipsa ejectus est: deinde septem annos cum bestiis quasi fera vixit. Menti postea et regno redditus, paulo post mortuus est, scilicet anno regni sui 43, qui fuit monarchiae ejus, seu ab Aegypto subacta annus decimus. De quo plura *Daniel.* iv.

Dico ergo Nabuchodonosorem sub annum regni non 20, nec 25, ut volunt aliqui ex Josepho, sed 35, expugnasse Tyrum; et paulo post Aegyptum. Id ita esse probatur primo, quia hic annus 33 Nabuchodonosoris est 27 transmigrationis Joachin, quo vastandam Aegyptum a Chaldaeis praedicit hic Ezechiel; ergo ita eundem vastata erat, sed paulo post vastanda. Paulo ante Aegyptum excisam esse Tyrum, patet ex hoc eodem loco. Nam Deus hic eodem anno jam dielo, promittit Chaldaeis ob labores, quos recentiter impenderant in expugnatione Tyri, vias mercedis spolia Aegypti: ergo mox illa eis contulit: Deus enim promissa sua statim explere solet. Nam ulterius non posse differri expugnationem Aegypti, patet ex eo quod post, scilicet post biennium, Nabuchodonosor ob monarchiam superbiens, ejectus sit ad bestias per septem annos, ac restitutus, mortuus est anno regni sui 43. Jam ab his annis 43, deme annos 7 ejectionis, et biennium ante eam, pervenies ad annum 35 jam dictum. Secundo, si 20, ut 25 anno Nabuchodonosoris capta fuisset Tyrus, deberet obsidio ejus inchoata esse anno ejusdem 7, aut 12, ac proinde fuisset ipsa ante obsidionem et expugnationem Jerusalem, quae facta est anno ejusdem 18. Hoc autem falsum esse patet tum ex Josepho, tum ex Ezechiele, cap. xxvi, vers. 2 et 7, ubi minatur Tyri adventum et obsidionem Chaldaeorum, eo quod ipsa exsultarit in exilio Jerusalem: ergo haec exidium Jerusalem praecessit obsidionem Tyri. Quare anno 18 Nabuchodonosoris nequid obsessa erat Tyrus; cumque Nabuchodonosor post Jerusalem expugnari Ammon, Moab aliasque vicinas gentes per 5 annos; videtur sub annum 6, qui erat regni ejus 33, inchoasse obsidionem Tyri, ac post 13 annos eam expugnasse anno regni 33, atque hoc est quod ait Jo-

sophus, lib. I *Contra Apionem*, ex Beroso, scilicet Nabuchodonosorem Tyrum, ejusque regem Thobatum cepisse obsidere anno regni sui 7 (inchoante), scilicet computando annos regni ejus ab expugnata Jerusalem. Nam ante eam non petuisse illum obsidere Tyrum, liquet ex dictis. et consentiant fere omnes eum anno regni sui 7, proprie sumpto, non obsidisse Tyrum. Hinc sequitur 70 annos, quibus desolatae fore Tyrum praedicit Isaias, cap. xxiii, vers. 15, non esse 70 annos captivitatis Babylonicae; ut aliqui autumant. Hi enim inchoantur anno 11 Joachin, qui fuit annus 1 transmigrationis Joachin, et 8 regni Nabuchodonosoris; atque finiuntur anno 1 monarchiae Cyri: eo enim Cyrus Judaeos Babylone liberavit. Anni vero 70 desolationis Tyri incipiunt anno 27 transmigrationis Joachin, qui fuit annus regni Nabuchodonosoris 33, unde consequens est eos finiri 27 annis post primum annum monarchiae Cyri. Id ita esse liquet rursus ex eo, quod paulo ante vers. 12, dixerit Ezechiel de Aegypti captivitate et vastitate (quae, ut jam ostendi, cepit paulo post captivitatem Tyri, ac soluta est a Cyro anno 1, quo ipse solvit captivitatem Judaeorum), eam duraturam non 70, sed 40 tantum annis. Ergo a vastatione Tyri usque ad Cyrum non sunt 70, sed 40, ut praecise 43 anni, ut jam ostendi, ac proinde 70 anni desolationis Tyri finiuntur 27 annis post Cyrum.

Nota rursus non servari hic ordinem temporis in propheta: nam cap. seq. vers. 20, et cap. xxxi, vers. 1, affert prophetias habitas anno 11, a captivitate Joachin, cum haec habitata sit anno 27. Videtur ergo hic prophetiae sparse fuisse per schedas, atque ex his collectae ordine subinde non servato, ut dixi initio Jeremiae et *Canon.* L. Haec ergo est altera propheta contra Aegyptum, quam Ezechiel 17 annis post primam accepit, aiant S. Hieronymus et Maldonatus. Alter respondet Scalliger, scilicet hanc annum 27 esse jubilei; ab uno enim jubileo usque ad alium computantur annos 50. Sed cum Ezechiel semper utatur eadem aera, scilicet numerando annos a transmigratione Joachin, quorsum hic solum aliam jubilei ponere rent?

IN PRIMO (mense) IN UNA MENSIS, — id est prim die mensis. Sic « una sabbati, » vocatur prim dies septimanae, *Luce.* xxiv, 1.

18. OMNE CAPUT DECALVATUM, ET OMNIS HUMERUS DEPILATUS, — scilicet ex gestatione galearum et onerum continua per tredecim annos obsidionis Tyri, caput Chaldaeorum militum erat decalvatum, et humeri eorum depilati et atrifri ex gestatione saxorum, lignorum ac terrae, ad impendendum maris alveum, ut eo impleto et sicato, Tyrum in mari situm sicco pede aggredi et oppugnare possent.

ET MERCES NON EST REDDITA EI, — quia Tyri praevidentes exidium, furim impositas navigis suas res et merces evexerant; et civitas usque adeo deleta est, ut ex antiquo splendore et frequentia

nitul fuerit reliquum præter limpidissimam peram. Unde S. Hieronymus in Ezech. xxix, ait Tyrios cum viderent nullam salutem sibi superessam, cussensibus nasibus, abiisse Carthaginem, et ad alias insulas Ionii atque Ægei pelagi, idque se in antiquis historicis Assyriorum legisse.

QUA SERVIVIT MUM. — Hinc videtur Dei instinctu, vel Jeremiae et Prophetarum monita, Nabuchodonosor Tyrum invasisse bello justo. Unde Deus pro hoc, obsequio moraliter bono, infideli alias et impio Nabuchodonosori dat mercedem non ex condigno, sed ex congruo, scilicet spolia Ægypti. Ita Hector Pintus et Emmanuel Sa. tent milites, qui regi fideliter in bello justo serviant, se Deo servare, etiam si id expresse non cogitent; Deus enim omnia iustitiae est preses. Unde S. Hieronymus ex hoc loco colligit Deum etiam infidelium bona opera remunerare. Verum verius videtur, quod Nabuchodonosor inscius materialiter tantum servaverit Dei providentiæ, et iuste vindictæ in vastanda Tyro: formaliter vero, et ex intentione obsecutus sit suæ superbiæ et ambitioni regnandi. Dicitur ergo merces ei data a Deo, non proprie, sed materialiter, id est voluit Deus et statuit, ut ipse, quia voluntatem suam in Tyro puniendam compleverat, ornaretur et honoraretur regno Ægypti. Vide *Can. XXXV et XXXVI*. Voluit Deus hic ostendere quam sancta, ipsique clara sit scelorum et sceleratorum vindicta; ut pote qui eam licet materialem tantum, in Chaldaeis tam ampla mercede, scilicet spoliis Ægypti, et monarchia sit remuneratus. Chaldaei enim materialiter tantum impleverant vindictam et voluntatem Dei, quia scilicet materialiter fecerunt voluntatem Dei, sive id quod volebat et optabat Deus, nimirum ut Tyrus puniretur et vastaretur; cum formaliter non intenderent Dei, sed suam implere voluntatem dominandi. Sicut ergo improprium fuit hoc eorum meritum, et impropria adimpletio voluntatis divinæ: ita et impropria fuit eorumdem merces: proprie enim fuit donum Dei, non merces. Simili parasi Chaldaeos ad excidium Moab hortatur Deus, dicens *Jerem. XLVIII, 10*: «Maledictus qui facit opera Domini fraudulenter;» *opus Domini* vocat virtutem et excidium Moab. Unde explicans subdit: «Maledictus qui prohibet gladium suum a sanguine,» ne occidat Moabitas. Vide ibi dicta.

Perperam ergo aliqui apud S. Hieronymum hæc

referunt ad Cambysem, Cyri filium, «qui Ægyptum usque ad Æthiopiæ vastavit, ita ut Apim interficeret, et omnia eorum simulacra deleteret. Quam ob causam putant eum versum in amentiam ex casu equi, et proprio pugione confossum, uti narrat Herodotus,» inquit S. Hieronymus. Expresse enim non de Cambyse, sed Nabuchodonosore, ait Propheta, quod Deus pro labore obsidionis Tyri, dabit ei in mercedem Ægyptum.

19. ACCIPIET MULTITUDINEM EJUS, — populum in servitutem rediget.

20. OPERI. — Septuaginta, ministerio.

21. IN DIE ILLO, — id est vastata Ægypto, faciam, ut cornu, id est regnum Israël, reflorescat; scilicet anno decimo a vastata Ægypto Evilmerodach, filius Nabuchodonosoris, solium regis loachin præ aliis regibus erexit, IV Reg. cap. ult., et paulo post Cyrus Judeos patriæ restituit. Cornu enim symbolum est roboris, gloriæ, potentiae et regni.

TIBI DABO OS APERTUM, — id est libertatem loquendi. Cum enim viderint omnia que prædixeras accidisse, credent tibi, poterisque aperte et libere, non per parabolas, uti hactenus fecisti, illis loqui. Hoc enim promisit ei Deus, cap. xxiv, vers. 27. Huc alludit Apostolus, *Ephes. vi, 19*, ubi jubet pro se orari: «Ut detur, inquit, mihi sermo in apertione oris cum fiducia, notum facere mysterium Evangelii.»

Allegorice, expugnata Ægypto, id est eversa mundi idololatria, pullulabit fortitudo credentium, et Christi regnum fide, spe, charitate, miraculis et virtutibus florebit, atque tunc apertum erit os Christi et Apostolorum evangelizantium: vel, *q. d.* Tunc aperta erit, et omnibus manifesta hæc de Christo propheta mea, ut sciant eam completam in ipso. Unde S. Hieronymus: «Dei, ait, misericordia est, ut mundi hujus pereat abundantia, et Ægypti fluenta siccentur, imo terra eorum sit in solitudines, et sententia Domini dissipetur a turre Syenes (que interpretatur gyrus, ut nihil in se recti habeat), usque ad terram Æthiopicam, qui humilis appellatur; ut videlicet omni superbia, que se contra Dei scientiam erexerat, destruat et humilietur in salutem suam, habitetque in terra Phathures, que interpretatur panis conculeatus, ut nequaquam ultra eleventur in superbiam, sed sint in regnum humile, scientes in quem decaverint.»

CAPUT TRIGESIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Pergit vaticinari eadem Ægypti et Æthiopiæ illi vicinæ. Videtur hæc propheta priori sui parte, scilicet ad vers. 20, pertinere ad caput præcedens, ac providè edita fuisse anno 27 captivitatis, ut patet cap. præced. vers. 17. Nam hic, vers. 20, aliam contra Ægyptum consignat prophetiam; quam a Deo accepit antè, scilicet anno undecimo captivitatis: sed utraque ejusdem est argumenti, et una alteram confirmat. Idem Ægypti excidium, ejusque clades prædixit Isaias, cap. xix, xxx et xxxi ad Jeremias, cap. xxiv, xliii, xlv et xlvii. Itaque ibi dicta non repetant, ideoque ero hæc brevis (1).

1. Et factum est verbum Domini ad me, dicens: 2. Fili hominis, propheta, et dic: Hæc dicit Dominus Deus: Ululate, vix, vix diei: 3. quia juxta est dies, et appropinquat dies Domini: dies nabis, tempus gentium erit. 4. Et veniet gladius in Ægyptum: et erit pavor in Æthiopia, cum ceciderint vulnerati in Ægypto, et ablata fuerit multitudo illius, et destructa fundamenta ejus. 5. Æthiopia, et Libya, et Lydi, et omne reliquum vulgus, et Chub, et filii terræ federis, cum eis gladio cadent. 6. Hæc dicit Dominus Deus: Et corruent fulcra Ægypti, et destruetur superbia imperii ejus: a turre Syenes gladio cadent in ea, ait Dominus Deus exercituum; 7. et dissipabuntur in medio terrarum desolataram, et urbes ejus in medio civitatum desertarum erunt. 8. Et scient quia ego Dominus: cum dederò ignem in Ægypto, et attriti fuerint omnes auxiliatores ejus. 9. In die illi egredientur nuntii a facie mea in trieribus, ad conterendam Æthiopiæ confidentiam; et erit pavor in eis in die Ægypti, quia absque dubio veniet. 10. Hæc dicit Dominus Deus: Cessare faciam multitudinem Ægypti in manu Nabuchodonosor regis Babylonis. 11. Ipse et populus ejus cum eo, fortissimi gentium, adducentur ad disperdendam terram: et evaginabunt gladios suos super Ægyptum: et implebunt terram interfectis. 12. Et faciam alveos fluminum aridos, et tradam terram in manus pessimorum: et dissipabo terram, et plenitudinem ejus manu alienorum, ego Dominus locutus sum. 13. Hæc dicit Dominus Deus: et disperdam simulacra, et cessare faciam idola de Memphis: et dux de terra Ægypti non erit amplius: et dabo terrorem in terra Ægypti. 14. Et disperdam terram Phatures, et dabo ignem in Taphnis, et faciam judicia in Alexandria. 15. Et effundam indignationem meam super Pelusium robur Ægypti, et interficiam multitudinem Alexandriæ. 16. et dabo ignem in Ægypto: quasi parturiens dolebit Pelusium, et Alexandria erit dissipata, et in Memphis angustia quotidiana. 17. Juvenes Heliopolcos et Bubasti gladio cadent, et ipsæ captivæ ducentur. 18. Et in Taphnis nigrescet dies, cum contrivero illi sceptrum Ægypti, et defecerit in ea superbia potentia ejus: ipsam nubes operiet, filia autem ejus in captivitatem ducentur. 19. Et judicia faciam in Ægypto: et scient quia ego Dominus. 20. Et factum est in undecimo anno, in primo mense, in septima mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens: 21. Fili hominis, brachium Pharaonis regis Ægypti confregi: et ecce non est obvolutum ut restitueretur ei sanitas, ut ligaretur pannis, et fasciaretur linteolis, ut, recepto robore, posset tenere gladium. 22. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad Pharaonem regem Ægypti, et comminuam brachium ejus forte, sed confractum: et dejiciam gladium de manu ejus: 23. et dispergam Ægyptum in gentibus, et ventilabo eos in terris. 24. Et confortabo brachia regis Babylonis, daboque gladium meum in manu ejus: et confringam brachia Pharaonis, et gement gemitibus interfecti coram facie

(1) Quod inde a primo versu usque ad vers. 19 decurrit vaticinium, sunt qui jungendam existimant illi, quod priore parte cap. superioris (vers. 1-16) continetur.

Ita S. Hieronymus. Nil tamen est, inquit Rosenmüller, quod primum hujus cap. partem (vers. 19) ab eo vaticinio, quod vers. 17 cap. sup. incipit, divellere nos jubet.